

UT

UNIVERSITAS TARTUENSIS

Märts 2012 nr 3 (2403) • Tartu ülikooli ajakiri

Selles numbris:

JÜRI JAANSON NAUDIB ÕPPIMIST TÄIEGA

100–200 AASTANE MÖÖBEL OOTAB
TAASKASUTUST

JURI LOTMANI IDEID KASUTAVAD KA
REAALEADLASED

VÄITEKIRI: KUIDAS
MÕJUTATAKSE TEISI RIIKE?

AVATUD ÜLIKOOLI VÕLU

Foto: Andres Tennus

Sigrid Sõerunurk

UT peatoimetaja

SEEKORDNE persoon Jüri Jaanson kirjeldab UT veegudel, kuidas ja miks sai temast taas üliõpilane, Tartu ülikooli Pärnu kolledži avatud ülikooli majandustudeng. Kuna Tartu ülikool asub nüüd ka tema kodulinna Pärnus, siis miks mitte sellist võimalust kasutada, põhjendas ta.

Ettevõtluses kätt proovinud endisele sõudjale, nüüdsele parlamentäärile pakub majandusõpe huvi ning muu hulgas saavad selgemaks riigi makroökonoomilised toimimismehhanismid. Jaanson naudib õppimist täiega ja soovib sama teha ka noorema-

tel kaasüliõpilastel, sest töötada jõuab veel terve ülejäänud elu.

Seekordne teinegi persoon, viislane Eduard Odinets tudeeris ülikooli kolledžis Narvas ning samuti avatud ülikooli õppes. Koolipinki naasis ta vajadusest saada tuge ja teoreetilist raamistust seni tööelus omandatud oskustele ja teadmistele.

Niisiis on mõlemad mehed teinud ülikooli tagasi tulles teadliku valiku ning nagu ütles Jaanson, tuli ta, et võtta ülikoolist, mis sealte võtta annab ja süüvida materjalisse nii palju kui võimalik.

Eduard Odinets võttis samuti Narva kolledžist, mis võtta andis: lisaks teadmistele ka *cum laude* tunnustuse. Temagi hindab Narva kolledžis õpitud: omavalitsuse korralduse õppekaval omandatud teadmistest on praktilist kasu igapäevatoös.

Pealegi korrastas kolmeaastane järjepidev õppimine samateemalistest lühikoolitustest kogutud infokillukesi ning lisas olulisi uusi teadmisi, mis koos moodustasid ühtsema teadmiste ja kogemuste süsteemi.

Olen õppejõudude suust aeg-ajalt kuulnud, kuidas avatud

ülikooli õppureid on vahelduseks põnevam õpetada, sest nad on ülikooli tulles teinud väga teadliku valiku: nad teavad, mida tahavad ja miks nad just seda tahavad, mõtlevad aktiivselt kaasa, toovad elulisi näiteid ja vaidlevad vastu, kus selleks põhjust näevad.

Mitte et päevases õppes tudeerivad üliõpilased seda kõike ei teeks, ikka teevad. Ent kuna avatud ülikoolis õpivad enamasti suurema elu- ja töökogemusega inimesed, võtavad nad kogemuse koolipinki kaasa ning rikastavad sellega loengu- ja seminariruumi, üksteist ning õppejõude.

Tartu ülikoolis küsitakse sel semestril esmakordselt avatud ülikooli õppuritel tagasisidet. Uuringu tulemused ning analüüs ja järeldused peaksid õppeosakonnas valmima aprillis. See on oluline sisend nii senisele kui ka edaspidisele avatud ülikooli õppe korraldusele.

Kas alanud kõrgharidusreform avatud ülikooli õppe korraldust muudab? Suure tõenäosusega küll. Kuidas täpselt ja millal, näitab aeg.

UT

UNIVERSITAS TARTUENSIS

Universitas Tartuensis on Tartu ülikooli ajakiri. Ilmub kord kuus. Tiraaz 3700. Tellimisindeks Eesti Postis 00892 • Tartu, Munga 4 (II k); Tel: 737 5680, 523 1751; e-post: ajakiri@ut.ee; www.ajakiri.ut.ee. Postiaadress: Ülikooli 18, Tartu 50090 • **Vastutav väljaandja:** Illari Lään; **peatoimetaja:** Sigrid Sõerunurk; **toimetajad:** Merilyn Merisalu ja Sven Paulus; **keeletoimetaja:** Marika Kullamaa; **küljendaja:** Margus Nõmm; **fotograaf:** Andres Tennus; **infotoimetaja:** Liis Sandre, Kady Sõstar; **Trükk:** Ecoprint • Kõik Universitas Tartuensis avaldatud artiklid jm tekstid ning fotod ja illustratsioonid on autoriõigusega kaitstud teosed. Toimetust lubab neid kasutada vaid koos viitega autorile ja Universitas Tartuensisele. • Toimetusel on õigus kaastöid nende selguse huvides toimetada ja lühendada. • **UT kolleegiumi esimees:** Maja Vadi, **liikmed:** Sulev Kõks, Ivo Volt, Mart Noorma, Villu Päärt, Indrek Treufeldt, Katrin Pajuste-Kuul, Liina Liiv.

- 5** Ideelabori avapauk
- 9** Kunstmuuseumisse jõudis nimeka inglise kunstniku William Hogarthe pilapilt, kus naerdakse välja parteide alatud võtted valijate mõjutamiseks.
- 10** *Persoon*
TippSPORTlasena väga kõrgeid eesmärke seadnud Jüri Jaanson lõpetas oma esimese eksamisesiooni Pärnu kolledži majandustudengina igati edukalt. Nüüdseks pea aasta riigikogus töötanud endine sõudja peab südameasjaks puuetega inimeste huvide eest seismist.
- 14** Valgetähe teenetemärgi saanud Jaak Peebo: põhjaeesti keel suretas suures osas välja lõunaeesti keele, ent võimaldas Eesti riigi teket.
- 17** Tudengite teatripäevad pidasid 10. sünnipäeva.
- 18** Tänavu finantseeritakse rahvusteaduste professorikohti esmakordselt riigieelarvest.
- 20** TÜ välisveeb saab uue sisu ja kuue.
- 22** Kerisahju kütmise, pakasega võitlemine ning karmides tingimustes puhtuse pidamine andis TÜ arheoloogiatudengitele nädalaga pildi tuhande aasta tagusest elust.
- 26** Kuni paarisaja aastane ülikooli mööbel ootab uusi kasutajaid.
- 28** Väitekiri: kuidas võita vaenlast ja mõjutada riike?
- 31** Vilistlane Eduard Odinets: integratsiooni musternäidis
- 34** Essee: ka äri algab laborist
- 36** Akadeemik Juri Lotmani juurde on leidnud tee ajaloolased, keeleteadlased, matemaatikud, füüsikud...
- 40** Reisikiri: aastavahetus füüsikaga ekvaatoril
- 44** Järelhüüded, juubelid, stipendiumikuulutused, tunnustused, kaitsmised, teated

Järgmine Universitas Tartuensis ilmub 5. aprillil 2012.

Presidendi teenetemärgi pälvisid mitmed ülikooli inimesed

PRESIDENT TOOMAS HENDRIK ILVES ANDIS VABARIIGI AASTAPÄEVA EEL EESTILE OSUTATUD TEENETE TUNNUSTAMISEKS RIIKLIKUD AUTASUD 99 INIMESELE. TUNNUSTUSE PÄLVISID KA MITMED TARTU ÜLIKOOLIGA SEOTUD INIMESED.

«Iseseisvuspäeva eel tänab ja tunnustab meie riik teenetemärkidega inimesi, kelle pühendumus eri elualadel on olnud paljudele teistele julgustuseks ja innustuseks,» kirjutas riigipea teenetemärkide otsuse eessõnas.

Presidendi sõnul näitab riik selle tunnustuse kaudu nii oma rahvale kui ka välisilmale, millised on Eesti väärtushinnangud ja vaim ning millised teod on olulised.

Valgetähe III klassi teenetemärgi sai avastusõppe edendaja ning Metsaülikooli eestvedaja ja kaasaaitaja Eestis, Tartu ülikooli külalisprofessor Mare Taagepera.

Valgetähe IV klassi teenetemärgi pälvisid TÜ-st emeriitprofessor seeneteadlane Kuulo Kalamees, kes on Eesti üks silmapaistvamaid seente uurijaid ning tutvustajaid; õppejõud ja arheoloog Ain Mäesalu, kes on ligi 30 aasta jooksul uurinud muinas- ja keskaegseid linnuseid, ning emeriitdotsent keeleteadlane Jaak Peebo. Sama auraha sai ka ülikooli nõukogu liige, Eesti mõtteloo üks kujundajaid ja ajakirja Akadeemia peatoimetaja Toomas Kiho.

Valgetähe V klassi teenetemärgi sai TÜ loodus- ja tehnoloogiategaduskonna õppeprodekaan,

teaduse populariseerija Mart Noorma, kelle tegevus tudengisatelliidi meeskonna eestvedajana on suurendanud noorte huvi loodustäppisteaduste ja tehnoloogia valdkonna vastu.

Valgetähe V klassi teenetemärgiga autasustati ka muusikut ja TÜ Viljandi kultuuriakadeemia õppejõudu Villu Veskit.

Eesti Punase Risti teenetemärgi sai TÜ kliinikumi arst, Eesti esimest kopsusiirdamist juhtinud kirurg Tanel Laisaar.

President Ilves andis teenetemärgid üle 23. veebruaril Tartu ülikooli aulas.

Tartu tähetorni huviõhtutel saab tutvuda planeetidega

Tartu tähetorni ja teaduskeskuse AHHAA koostöös jätkub huviõhtute sariüritus, mis sel korral on pühendatud planeetidele.

Millise nädalapäevaga on seotud Merkuur? Mis on suurim «asi» päikesesüsteemis? Kas Marsil on arukaid olendeid? Mitu vulkaani on Veenusel? Milline planeet on astronoomia sümboliks? Kõike seda ja palju muudki

huvitavat on võimalik huviõhtutel teada saada.

«Huviõhtute sari koosneb viiest kohtumisest, kus igal korral on tähelepanu all erinev planeet. Tutvustatakse konkreetset taevakeha ning tema uurimise ajalugu, näidatakse planeeti ja tema liikumist planetaariumis ning hea ilma korral lõpetatakse huviõhtud vaatlusega õues,» tutvustas Tartu

tähetorni juhataja Viljar Valder.

Huviõhtud algavad 7. märtsil, mil vaatluse all on Merkuur, järgmistel nädalatel Jupiter, Marss, Veenus ja Saturn. Huviõhtud on osutunud nõnda populaarseteks, et vau kohti on jäänud veel vaid üksikuid.

Lisainfo ning registreerumine: www.ajaloomuuseum.ut.ee/ huviõhtu.

Lahtised ukSED ootavad huvilisi

21. märtsil toimub Tartu ülikoolis traditsiooniline lahtiste uste päev, kus saab tutvuda õppimisvõimalustega ülikoolis.

Päev algab kell 11 ülikooli peahoone aulas õpilastele mõeldud infotunniga, kus tervitussõnad ütleb õppeprorektor Martin Hallik. Aulas toimuvaid ettekandeid on võimalik otseülekandena jälgida UTTV-st. Ülikooli peahoones toimub minimess, kus on esindatud kõik teaduskonnad ja kolledžid ning huvilistel on võimalik esitada küsimusi. Päeva jooksul saab teaduskondades tutvuda õppimisvõimaluste ja -tingimustega, kuulata loenguid ja osaleda seminarides, kohtuda õppejõudude ja üliõpilastega. Ekskursioonid toimuvad TÜ raamatukogus,

spordiklubis ja ühiselamutes. Külastajatele on tasuta avatud ka TÜ muuseumid.

Samal päeval toimub lahtiste uste päev korraga kuues Tartu kõrgkoolis: lisaks Tartu ülikoolile ootavad huvilisi ka Eesti maaülikool, Eesti lennuakadeemia, kaitseväe ühendatud õppeasutused, Tartu tervishoiu kõrgkool ja Tartu kõrgem kunstikool.

Taaskord on Harjumaa ja Põhja-Eesti noortel hea võimalus tulla Tartu kõrgkoolidega tutvuma tasuta erirongiga. Kuue kõrgkooli ning Edelarauttee koostöös sõitma pandud erirong väljub Tallinnast Balti jaamast 21. märtsi hommikul kell 7.52 ning asub Tartust tagasiteele kell 17.19.

Noorte aega rongis sisustavad

Eelmise aasta lahtiste uste päev

Foto: Andres Tennus

kõrgkoolide üliõpilasesindused. Lisaks erirongile on Narva, Pärnu, Viljandi, Valga ja Võru noortel sel aastal esmakordselt võimalus Tartusse sõita tasuta lahtiste uste päeva eribussidega. Erirongi ja eribusside kohta leiab rohkem infot aadressil www.ut.ee/lahtiseduksed.

Ideelabori avapauk AHHAAs

2. märtsil avatakse AHHA keskkuses TÜ ideelabor, kus tudengid, õppejõud ja ettevõtjad saavad jälgida või ise osaleda heas mõttes hullude ideede genereerimises.

TÜ ideelabor on toetav keskkond, kus kõigi teaduskondade üliõpilased saavad mentorite käe all ellu viia pööraselt põnevaid projekte. Projektiideid saavad ideelaborisse esitada tudengid, õppejõud, ettevõtted ja organisatsioonid. Ideelaborisse esitatavate projektide puhul peab tegemist olema ülesandega, mille lahendamiseks on vaja valdkondadeülest meeskonda. Ideelabori projekti

tulemus võib olla nii sotsiaalne ettevõtte, tarkvara, toode, teenus kui ka valdkondadeüleline põnev teadustulemus.

Aväiritusel kuulab lähemalt, kuidas saavad ideelaboris kaasa lüüa ka humanitaar- ja sotsiaalvaldkonna tudengid, kas ja kui palju saab ainepunkte ja kui suur on auhinnafond. Ideelabori juhi Kalev Kaarna kinnitusele räägitakse ka võimalustest, kuidas saavad üliõpilased labori kaudu kontakteeruda ettevõtetega, kellele teha tellimustöid.

Õppejõududele tutvustatakse mentoriks olemise võimalusi. Ettevõtjad saavad aga aimu,

milliseid probleeme või uute turude leidmise ülesandeid tasub ideelaborisse esitada ning milliste reeglite järgi toimub koostöö ettevõtja ja ideelabori meeskonna vahel. Aväiritusel moodustatakse ka esimesed meeskonnad ning tehakse ideedega katseid.

Alates märtsist on kõigil huvilistel võimalik liituda ideelabori meeskondadega. Märtsis valitakse välja 10–15 meeskonda, kes saavad ideelaborist 11 nädala jooksul abi, et oma idee ellu viia. Seejärel premeeritakse iga valdkonna põnevaimaid projekte.

Lisainfo: ut.ee/ideelabor.

Riigi teaduspreemia sai kaheksa Tartu ülikooli teadlast

PIKAAJALISE TULEMUSLIKU TEADUS- JA ARENDUSTÖÖ EEST SAID 40 000 EURO SUURUSED RIIGI TEADUSPREEMIAID TÜ EMERIITPROFESSORID MATEMAATIK ÜLO LUMISTE JA MEDITSIINITEADLANE HEIDI-INGRID MAAROOS, 20 000 EURO SUURUSE PREEMIA SAI VEEL KUUS TÜ TEADLAST.

Akadeemik Ülo Lumiste on viimase poole sajandi silmapaistvamaid Eesti matemaatikuid, kelle peamine uurimisvaldkond on olnud diferentsiaalgeomeetria, kus ta on saavutanud tähelepanuväärseid tulemusi juba läinud sajandi 50. aastatel. Tartu ülikoolis juhatas ta 26 aasta jooksul algebra ja geomeetria kateedrit, olles seega õppejõuks enamikule Eesti matemaikutest.

Lisaks arvukatele teadusartiklitele on tema panus rahvusvahelisse teadusesse eriti nähtav mitmete peatükkidena matemaatika-alastes käsiraamatutes. Asendamatu on olnud tema panus eestikeelsete erialaste ülikooliõpikute koostami-

sel, mitme põlvkonna matemaatikute kasvatamisel. 1999. aastal anti Lumistele ka Eesti vabariigi teaduspreemia.

Arstiteaduskonna emeriitprofessor Heidi-Ingrid Maaroo on erialalt sisehaiguste arst, kelle teadlaskarjääri oluliseks läbimurdeks oli innovatiivne ja väga olulise kliinilise tähtsusega uurimistöö «*Helicobacter pylori* osatähtsuse selgitamine kroonilise gastriidi ja maohaavandite patogeneesis,» mis muutis kardinaalselt selle haiguste kompleksi ravi meie haiglates.

Maaroo on üks enimtsiteeritud Eesti kliinilistest arstiteadlastest ja on juhendanud arvukalt arstiteaduslikke väitekirjasid. Alates 1992.

aastast on ta olnud seotud Tartu ülikooli peremeditsiini ja polikliiniku õppetooli loomise ja juhatamisega ning sellealase uurimistööga.

TÜ teadlastest pälvisid eelneva nelja aasta jooksul valminud ja avaldatud parimate teadustööde eest antavad 20 000 euro suurused riigi teaduspreemiad veel Mart Loog keemias ja molekulaarbioloogias, Jaan Liira põllumajandusteadustes, Kai Kisand arstiteaduses, Ülo Mander ja Kalle Kirsimäe geo- ja bioteadustes ja Eiki Berg sotsiaalteadustes.

Haridus- ja teadusministeeriumi eelarvest maksti tänavu preemiateks 240 000 eurot. Preemiad anti üle vabariigi aastapäeval.

«Võti tulevikku» ühendab taas tudengid ja ettevõtjad

6.–7. märtsini toimub Tallinna tehnikaülikoolis iga-aastane karjäärimesse «Võti tulevikku», kus ettevõtjad ja tudengid saavad suhteid luua. Messile on teiste hulgas oodatud ka Tartu ülikooli üliõpilased.

6. märtsil peavad avaliku elu tegelased loenguid, toimuvad

arutelud ja lühikoolitused. 7. märtsil tutvustavad ettevõtted endid esitluste ja infostendidega.

Toimuvad ka ettevõtete töötoad, kus kuni 20 osalejat saab ettevõttega lähemalt tutvuda ning soovi korral ennast proovile panna praktiliste ülesannete lahendamiseks.

Esmakordselt jagatakse tänavu külastajatele tavapärase messi-kataloogi asemel mä lupulki, kus on firmasid tutvustavad videod ning muu tööotsingutega seotud materjal.

Tänavu toimub mess juba 22. korda.

Inauguratsiooniloeng ideofoonilisest väljendamisest

22. märtsil algusega kell 16.15 peab TÜ soome-ugri keelte professor Gerson Klumpp (fotol) ülikooli aulas inauguratsiooniloengu ideofoonilisest väljendamisest.

Ideofoonilisi (ka onomato-poeetilisi, kirjeldavaid, mimeemilisi jne) väljendeid tajutakse sageli kui keeleväliste nähtustele viitavaid tähistusi, mille seost referendiga iseloomustab tava-pärase keelemärgi omast väiksem suvamäär. Nii jälgendavad ideofoonilised väljendid otseselt või kaudselt meie heli-, nägemis-, motoorseid või muid aistinguid.

Ideofoonid on huvitav osa inimkeelest, sest neid võib vaadelda kui keeleüksusi, mis on moodustatud keeleväliste helide transformatsiooni tulemusena. Nimetatud transformatsiooniks on vaja vähemalt kahe protsessi toimumist. Esiteks tuleb keeleväline ehk tundmatu helijada kohandada tuntud, nn kodustatud jadaks, mis sobib konkreetse keele artikulatsioonivõimaluste-

Foto: Siim Vatalin

ga. Teiseks tuleb saadud helijada lõimida kõnesse, st sõnatüvesse ja/või süntaksisse. Tuginedes peajasjalikult komi keele (soome-ugri keelte permi rühma kuuluv keel) materjalile, annab loeng süsteemse ülevaate keelestrateegiast, mida kasutatakse ideofoonilistes ütlustes.

Gerson Klumpp kaitses doktorikraadi Münchenis (Ludwig-Maximilians-Universitäh) 1999. aastal. Ta andis oma panuse

kamassi keele (väljasurnud samojeedi keel Siberi lõunaosas) uurimisse. Oma väitekirjas, mille teema oli kamassi keele verbisüsteem, vaatlus ta aspekti väljendavate abiverbide grammatiliseerumist keelekontakti mõjul. Societas Uralo-Altaica tunnustas tema tööd autasuga.

Oma edasises uurimistöös on Klumpp muude teemade kõrval uurinud informatsioonistruktuuri kategooriate seletusvõimet niisuguste morfosüntaktiliste probleemide selgitamisel nagu eristav objektimärkimine, iseäranis uudsed objektimärkimismallid uurali keeltes (nt kändevaheldus dialektides või referentobjektide nullmärgistus). Nimetatud teema kohta on ta koostanud mahuka uurimistö, mida valmistab praegu ette avaldamiseks. Klumpp õpetas aastaid Münchenis uurali filoloogiat ning oli 2008/2009 Hamburgi ülikoolis asendusprofessor. 2011. aasta sügisest töötab ta soome-ugri keelte professorina Tartu ülikoolis.

Algavad TÜ rektori valimised

Tartu ülikooli järgmine rektor valitakse tänava 31. mail ülikooli aulas. Kandidaate võivad valimiskomisjonile esitada TÜ teaduskondade nõukogud, 15 TÜ korralist professorit ühiselt, TÜ üliõpilaskond, TÜ ametisolev rektor ja endised rektorid

ning teiste Eesti teadusasutuste nõukogud.

TÜ nõukogu ja senat esitavad hinnangu kandidaatide sobivuse kohta rektori ametikohale hiljemalt nädal enne valimiste toimumist. Nõukogu ja senat võivad seada kandidaadid pin-

geritta. Kandidaatide esitamise dokumendid tuleb toimetada akadeemilise sekretäri Ivar-Igor Saarniidu kätte.

Rektori valimisele eelneb kandidaatide väitlus, mis sel korral toimub arvatavasti 24. mail ülikooli aulas.

Teadlased kultuuri mitmekeelsusest

28. veebruarist kuni 2. märtsini toimus TÜ-s Juri Lotmani 90. sünniaastapäevale pühendatud rahvusvaheline kongress «Kultuuri mitmekeelsus».

Kongressi teema võrsub ühest Juri Lotmani lemmikideest, mida ta arendas kogu oma teadustöö kestel: kultuuri kujutamine kollektiivse intellektina, mõtleva mehhanismina, mida iseloomustab keelte paljus ja mille pinnalt võrsub kultuuri arengu käigus püüdlus ühtse, universaalse keele järele.

Kongressi avaistungil TÜ aulas kuulutati välja Juri Lotmani stipendiumi laureaadiid, plenaarettekannetega esinesid professor Boriss Uspenski Moskvast ja professor Margherita De Michiel Bolognast. Kokku osales kongressil üle 130 teadlase kogu maailmast, paljud neist Lotmani õpilased või kolleegid, ülikooli raamatukogus avati näitus «Lotmani koolkond tänapäeval», korraldati doktori-kool «Kultuuriline mitmekeelsus: intertekstuaalsusest ristmeediani».

«Kultuuri mitmekeelsuse» korraldasid semiootika ja vene kirjanduse õppetool.

Loe akadeemik Lotmanist ka ajaloos rubriigis lk 36–39.

Märtsi alguses jõustused põhikirja muudatused

Veebruari istungil võttis Tartu ülikooli senat vastu ülikooli põhikirja muudatused, mille TÜ nõukogu seejärel kinnitas. Põhikirja muudatused jõustuvad tänavu 1. märtsil.

Muudetud põhikiri võimaldab 1. jaanuaril 2012 jõustunud Tartu Ülikooli seaduse muudatuste rakendamist. Kuna TÜ seadusega muutus ülikooli juhtimisskeem, siis sätestatakse põhikirjaga uute juhtimiskogude, nõukogu ja senati moodustamise kord, töökord ning pädevus.

TÜ nõukogus on 11 liiget, kellest viis nimetab ülikooli senat. Senati määratavate nõukogu liikmete kandidaate saavad esitada teaduskondade, kolledžite ning teaduskonnavälise teadus- ja arendusasutuste nõukogud, rektor ja vähemalt kolm senati liiget ühiselt. Senat valib nõukogu liikmed salajasel hääletusel.

TÜ senat on 22-liikmeline. Senati koosseisu kuulub rektor senati esimehena, 16 akadeemiliste töötajate valitud liiget ja viis üliõpilaste esindajat. Akadeemiliste töötajate esindajad valitakse kolmeks aastaks ning igast valdkonnast (*humaniora, medicina, realia et naturalia* ja *socialia*) valitakse neli liiget.

Senati liikmete valimisel on

hääleõiguslikud kõik akadeemilised töötajad, kelle töökoormus ülikoolis õppejõu ja/või teadustöötajana on vähemalt 20 tundi nädalas. Igal valijal on kaks häält ning iga valija võib hääletada kõikide kandidaatide poolt, olenemata sellest, millise valdkonna nimekirja kandidaadid kuuluvad.

Samuti reguleeritakse põhikirja muudatustega üksikasjalikumalt põhikirja enese muutmise korda ning ülikooli eelarve vastuvõtmise korda.

Eelarve võtab vastu nõukogu hiljemalt eelmise aasta 15. novembril. Pärast seda on senatil 30 päeva jooksul õigus kasutada nn viivitavat veto ning kui senat otsustab eelarve vetostada, peab ta seda otsust ka põhjendama.

Kui senat ei kasuta vetoõigust, jõustub eelarve 31. päeval pärast seda, kui nõukogu on selle vastu võtnud.

Kui senat otsustab panna eelarvele veto, on nõukogu kohustatud eelarve kolme nädala jooksul pärast vetoõiguse kasutamist uuesti vastu võtma. Sellisel juhul jõustub eelarve pärast selle teistkordset vastuvõtmist nõukogu poolt.

Ülikooli põhikiri on kättesaadav nii ülikooli sise- kui ka välisveebis.

William Hogarhi pilapilt jõudis ülikooli kunstmuuseumi

ÜLIKOOLI KUNSTIVARAMU TÄIENES HILJUTI NIMEKA INGLISE KUNSTNIKU WILLIAM HOGARHI (1697–1764) GRAAFIKALEHEGA «VALIMISTE PIDU», KUS NAERDAKSE VÄLJA PARTEIDE ALATUD VÕTTED VALIJATE MÕJUTAMISEKS.

Inge Kukk

TÜ kunstmuuseumi direktor

Hogarhi neljalehelise graafikasarja ajendiks olid Briti parlamendi valimised Oxfordshires 1754.

aastal, mis läksid ajalukku kui ühed kurikuulsamad valimised 18. sajandil. Kuna vastasjõud, nii tooride (konservatiivide eelkäijad) kui ka viigide (liberaaldemokraatide eelkäijad) pooldajad olid tasakaalus, kujunes valimiskampaania enneolematult kulukaks ja räpaseks.

Hogarhi teos naeruvääristab üldisemaid poliitikas kasutatavaid võtteid, nagu pistise andmine, purju jootmine, mõjuvõimust ja kõrgemast seisusest tulenevate sunnivahendite rakendamine jm.

«Valimiste pidu» on sarja esimene leht, kus kunstnik kujutab ablast, joobnud, mürgeldavat ja vägivaldset seltskonda valimisvõitluse haripunktil. Viigide pidu toimub kõrtsis, mille seinal ripub soditud kuningas George III portree. Kaks viigide kandidaati, vikont Parker ja sir Edward Turner, istuvad lipu all, millel on hüüdlause «Vabadus ja ustavus». Üks neist, peen aadlimees, kannatab nurisemata välja peaaegu hambutu naise suudluse ja suitsetaja, kes üritab tema parukat süüdata. Teine kandidaat talub

aga kahte pealetükkivat joodikut. Nende selja taga püüavad kaks sõdurit n-ö ära rääkida kurtisaani.

Laua ääres istub paks vaimulik, kes on enda ette kahmanud üüratu koguse toitu, märkamata, et tal pole peas parukat, mille maha lükanud laua äärde trügivad moosekandidid. Kõrvallauas on kamp idioote, kellest üks teeb nägusid ning teine jõllitab ümbrust. Laua otsas istub aga end lõhkeniseni täis õginud linnapea, kes on hinge heitmas. Esiplaanil on üks jätud kveeker, kes on tulnud värbama uusi valijaid ning hoiab käes vekslit tekstiga «töotan maksta 60 naela ja 11 penni». Tema kõrval täidab poisike kiirelt tühjenevat alkoholianumat. Ukse

juures on pannide ja taburettidega relvastatud rahvasumm valmis kaklema tooride demonstratsiooniga. Põrandal vedeleb aga tooride loosung «Andke meie meie 11 päeva», mis viitab 1752. aasta kalendrireformile, kus üleminekuga Julianuse kalendrilt Gregoriuse kalendrile kaotati ära 11 päeva.

Hogarhi graafiline leht on trükitud kunstniku enda originaalplaadilt, kuid pärast meistri surma. Valimiste sarjas oli ainult esimene leht Hogarhi enda graveeritud, ülejäänud sarja plaadid valmistasid õpilased. «Valimiste pidu» on väärtuslik täiendus Hogarhi originaalgraafikale kunstmuuseumi kogus.

William Hogarhi. Valimiste pidu. Ofort. 1755. Trükitud 1800 Londonis Boydelli kirjastuses.

Foto: Ants Liigus / Pärnu Postimees

Jüri Jaanson: Tundke rõõmu praegusest eluhetkest!

TIPPSPORTLASENA VÄGA KÕRGEID EESMÄRKE SEADNUD JÜRI JAANSON LÕPETAS OMA ESIMESE EKSAMISESSIOONI PÄRNU KOLLEDŽI MAJANDUSTUDENGINA IGATI EDUKALT. NÜÜDEKS PEA AASTA RIIGIKOGUS TÖÖTANUD ENDINE SÕUDJA PEAB SÜDAMEASJAKS PUEETEGA INIMESTE HUVIDE EEST SEISMIST.

Sven Paulus

sven.paulus@ut.ee

Kohtume Jüri Jaansoniga riigikogu hoone valgus saalis. Avaras ruumis annab tooni väärrika ajalooga mööbel ja pikkadel vaipadel mööduvad meist aeg-ajalt parlamendiliikmed ning nende külalised. Üks Eesti edukamaid sportlasi on end rahvasaadiku tööruutiini sisse elanud.

Pisut uuem nähtus on aga tema jaoks üliõpilase staatus. Nimelt asus ka ettevõtluses kätt proovinud Jaanson möödunud sügisel Pärnus avatud ülikoolis majandust õppima. «Mind huvitab see ja pean vajalikuks endale riigi makroökonoomiliste aluste toimimise mehhanismid selgeks teha,» lausub ta ja lisab, et see aitab ka tööl märksa kergemini asjadest aru saada.

Loengutes käimine ning eksamite tegemine pole Jaansonile siiski päris võõras tegevus. Varem

on mees kahel korral tudeerinud kehakultuuri, ent sportlase karjäär vajas toona suuremat pühendumist ja sestap jäid õpingud pooleli. Pidev söitmine kodulinna Pärnu ja ülikoolilinna Tartu ning aja jagamine treeningute ja laagrite vahel ei lubanud kaht rada ühitada. Praeguseks on aga tingimused kõvasti paranenud, rõõmustab Jaanson. «Nüüd on internet, hea transpordiühendus ja ülikool asub mu kodulinnas Pärnus. Miks mitte siis selliseid võimalusi kasutada?»

Jaanson lausub, et naudib õppimist täiega, ehkki avatud ülikoolis teeb õppimise veidi keeruliseks asjaolu, et peamine maht on pressitud nädalavahetustele. Kui aga selja taga on nädal parlamendis, ei löika pea enam nii nagu tahaks. «Mu taktika on see, et süüvin materjalidesse niipalju, kui mu aeg seda võimaldab,» räägib mees. «Ma pole enam noor üliõpilane, kes elab tudengielu ja lükkab heameelega kohustused

viimasele tähtajale.»

Enda sõnul läks ta tänapäevasesse ülikooli eelarvamuste või nõudmisteta võtma seda, mida seal võtta annab. Ehkki mõne aasta pärast täitub spordimaailmas palju saavutanud mehel pool sajandit, usub ta, et õppimist alustada pole kunagi hilja. «Tegelikult me ju õpime endale teadvustamata iga päev midagi uut, lihtsalt me ei õpi süstemaatilisel ja kindlate reeglite järgi nagu ülikoolis. Eks elus õpime ka ja sõltub iga inimese õppimisvõimest ja õppimistahtest, mida ta pakutavast omaks võtab.»

Tänastel tudengitel soovib Jaanson õppimist nautida: «Tundke rõõmu praegusest eluhetkest, sest tulevad ka tööaastad, eluaastad ja siis te saate täiega kasutada seda, mida praegu kahe kõrva vahele korjate.»

Ka Jaansonil on tulnud eelmisest kevadest saadik õppida parlamendiliikmeks olemist. Londoni olümpial osalemisest

loobunud mees astus 2010. aasta lõpus Reformierakonda ning sai riigikogu valimistel pea 1200 inimese toetuse. Jüri kandideeris Harju-Raplamaal, sest ei soovinud Pärnus oma treenerist abikaasale Tatjanale konkurentsi pakkuda.

SÕUDEPAADIST TOOMPEALE

Aga mis teda parlamenti kutsus? «Puuetega inimeste eest seimine,» vastab Jüri. «Olen ise vaegkuulja, mul on päris korralik kuulmislangus ja tean nõrga kuulmisega inimeste probleeme. Kui mul oli võimalus siia tulla, siis kasutasin selle ära.» Veebruari keskel, mil juttu ajame, on riigikogu täiskogu ees esimesel lugemisel ÜRO rahvusvaheline puuetega inimeste õiguste konventsioon. «Kui seadus vastu võetakse, tuleb sotsiaalministeeriumil välja töötada strateegiline plaan puuetega inimeste olukorra parandamiseks. Ma jälgin suure hoolega, kuidas see kõik käib,» lubab ta.

Sotsiaalkomisjoni liikmena hoiab Jaanson silma peal veel spordivaldkonnal, majandusel ja haridusel. Huvi pakub kõik, mis meie ellu puutub. «Ma ei saa öelda, et miski jääks huviorbiidist välja, sest mina, nagu usutavasti enamik riigikogu liikmeid, soovin siiralt midagi paremaks muuta. Aga millegi paremaks muutmine demokraatlikus vormis on üsna keeruline.»

Tippportlasena seadis Jüri endale väga kõrgeid sihte ja liikus saavutuselt saavutusele, püüdes pikalt maailma parimate seas. Selleks tuleb võistlejal anda endast

Jüri Jaanson sõuab Emajõel.

kõik ja lõpuks saab loota vaid oma vormile. Poliitiku amet seevastu tähendab meeskonnatööd. «Tippsort on palju konkreetsem kui poliitika. Seal saab tegevuse päris täpselt üsna pika aja peale ette planeerida ja selle tegevuskava järgi siis liikuda,» võrdleb Jaanson. «Mis puutub avaliku elu rolli, siis siin võtab tegevus ise kogu aja ära. Ja juurde tulevad ka muud tegevused, nagu näiteks õppimine.» Tihti peale tundub rahvasaadikule, et 24 tunnist jääb väheks. Sestap võiks ööpäevas tunde rohkem olla. «Aga teisalt – tegelikult ei tahaks seda,» muiab ta pärast järelemõtlemist.

Uurin, kas Toompea kõrgendikult paistab Eesti elu teisiti kui

näiteks tänava tasandilt? Jaanson võtab hetke mõtlemiseks ning teatab, et pilk muutub avaramaks. «Siin majas töötamine annab võimaluse näha asju palju laiemalt, sest infot tuleb sisse palju ja laialt ja seda tuleb ka nõnda vaadata. Kui ma enne tegelesin spordiga või korraldasin vabasektoris sildade jooksu ja hoolitsesime jõe kallaste eest, siis tegelesime kitsama probleemiga.»

MÄRGATA JA TUNNISTADA KÜMNENDIKKU

Erivajadustega inimeste kõige teravamate muredena näeb parlamendiliige eelkõige ligipääsetavust. Seda, et liikumispuudega ratastoolis inimene saaks näiteks

Foto: Aldo Luud / Õhtuleht

bussi või avalikes ruumides treppidest üles. Et vaegkuuljaid ootaks konverentsisaalides tingimused, mis lubaksid neil teistega võrdselt osaleda. Et vaegnägijail oleks võimalik ühiskonnas paremini hakkama saada, olgu siin algus tehtud kas või e-raamatute ja audioraamatute kättesaadavuse parandamisega.

Jaanson märgib, et paljude puudeliikide põhiprobleem on see, et nad ei saa ühiskondlikus elus osaleda. «Me ei tohi unustada, et meil on puudega inimesi ligi 10%. Tegu on üsna suure ühiskonnagrupiga, kelle heaolu on väga oluline just ühiskonna sidususe seisukohalt. Mingil juhul ei saa me jätta ühte ühiskonna-

gruppi tagaplaanile.» Samas tunneb aastaid vaegkuuljana edukalt hakkama saanu heameelt, et viimase paarisaja aasta jooksul on vaikselt hakatud tähelepanu pöörama erivajadustega inimeste olemasolule ja ka probleemidele.

Olümpiamängudelt Eestile kaks hõbemedalit toonud Jaanson peab oluliseks ka puuetega inimeste sportimisvõimaluste parandamist. «Liikumisharrastuse kallal tuleb natuke nuputada, mis-moodi suurendada inimeste huvi ja osalust just füüsilise aktiivsuse vastu,» lausub kümnekond aastat Pärnumaa populaarseima rahvaspordiürituse «Kahe silla jooksu» eestvedaja.

Jaasoni enda elus on sport tänaseks tunduvalt tagasihoidlikumal kohal kui varem, ent 5–6 tundi nädalas leiab ta selle jaoks ikka. Sest nagu ta ütleb: sportimine annab lõõgastuse, teeb meeoleolu heaks ning organismi ja olemise reipaks. Suurte koormustega harjunud tippsporlase keha ei lubakski liikumisharrastust päevapealt lõpetada.

Millest aga palju saavutanud mees unistab? «Ma soovin, et Eesti elu muutuks stressivabamaks ja ühiskond natuke stabiliseeruks. Et majanduskasv viiks meid kuskile nende vanade Euroopa riikide tasemele, kus inimesed saavad nii materiaalses kui ka mentaalses mõttes rahulikult elada, mõtlemata ja hirmu tundmata selle pärast, kas ka homsel päeval on neil olemas eluks kõige vajalikum,» ütleb majandustudeng Jaanson.

Toompea lossi valge saali akendest tulvab sisse päikest,

- Sünniaeg- ja koht: 14.10.1965 Tartu
- Perekonnaseis: abielus, kaks tütart
- Haridus: Viljandi 4. Keskkool (1984)
- Töökohad: XII Riigikogu (2011– ...)
- Sportlikud saavutused: olümpiamängude hõbe 2004. aasta Ateenas. Pekingi olümpial 2008 võitis ta meeste paarisaeeruliste kahepaadil koos Tõnu Endreksoniga hõbemedali. Aastal 1990 võitis Jaanson Tasmaanias toimunud sõudmise MM-I ühepaadil kuldmedali. Ta on üks kahest eesti sportlasest, kes on võitnud aasta kokkuvõttes spordiala maailmakarivõistlused.
- Tegevusalad: JAGT OÜ, juhatuse liige; MTÜ Kahe Silla Klubi, president
- Erakond: Eesti Reformierakond (alates 2010)
- Esinduskogud: XII Riigikogu
- Ühiskondlik tegevus: Pärnu Kahe Silla Klubi president; Sõudeklubi «Pärnu»; Harjumaa Vaegkuuljate Ühing
- Autasud: Punase Risti II järk
- Huvialad: poliitika

mis viib mõtted paratamatult kevadele. Ja see omakorda annab lootust, et Jaasoni sõnad varsti tõeks osutuvad. (U)

Keeleteadlane Jaak Peebo eesti keele lõppu ei näe

PÕHJAEESTI KIRJAKEELE TUGEV PEALETUNG ÄRKAMISAJAL JA SELLELE JÄRGNENUD ÜHTSED KEELENÕUDED KOOLIS VIISID VANEMAD LÕUNAEESTI MURDED TAGAPLAANILE: KUI PRAE-GU PÜÜTAKSE VÕRU, SETU JA MULGI MURDEID ELUSTADA, SIIS TARTU MURDE TOETAMISEKS ERALDI LIIKUMIST EI OLE. OMETI VÕIMALDAS ILMSELT JUST ÜHTNE KEEL ÜLDSE EESTI VABARIIGI TEKET, TÕDEB KEELETEADLANE JAAK PEEBO.

Merilyn Merisalu

merilyn.merisalu@ut.ee

Eesti vabariigi 94. aastapäeva eel tunnustas president Toomas Hendrik Ilves teenetemärkidega inimesi, kelle pühendumus eri elualadel on olnud paljudele teistele julgustuseks ja innustuseks. Kaheksa rahvusvaheliselt Eestit tutvustanud teadlase hulgas pälvis Valgetähe teenetemärgi ka kauaaegne TÜ eesti keele õppetooli õppejõud, praegune eremiitdotsent Jaak Peebo.

Praegu teatakse teid eelkõige vanema lõunaeesti kirjakeele uurijana.

Jah, see on mu viimane ala. Varem õpetasin morfoloogiat, millel saoses tuli ka ühtteist avaldada. Kirjutasin ka paar õpikut käänd- ja pöördkondade jaoks.

Kitsam spetsialiseerumine ülikoolis tekkis juhuse tõttu. 1986. aastal sai 300 aastat esi-

mese eestikeelse uue testamendi trükist. Et mina Tartu murret tundsin, tegi Peeter Olesk mulle ettepaneku selle tähistamiseks mõned ettekanded pidada. Sellest ajast saadik ma peaaegu muuga ei olegi tegelenud kui tartukeelse kirjandusega. Pidasime mõned väikesed konverentsid Puhjas, Kambjas – kohtades, mis on seotud Wastse Testamendi väljatrükijatega. Hiljem on lõunaeesti kirjakeelsete asjadega veel mitu korda tegemist olnud. Toimetasin ja parandasin näiteks Ilmamaa kirjastuse väljaantud Jakob Hurda tartukeelsete jutluste käsikirja, et see trüki valmis oleks.

Kust teie süvendatud huvi eesti keele vastu pärit on?

Ma ei tea seda täpselt isegi. Keskkoolis oli mu eesti keele õpetaja Eino Puhven ja vene keele õpetaja Aleksander Raid – mõlemad tõelised filoloogid. Mõte ise asjaga tegeleda tekkis küll

alles viimastes klassides, kui nad hakkasid seda soovitama. Varem olin lapsest saadik veendunud, et lähen metsavahiks.

Kui lõunaeesti keelest rääkida, siis mille poolt erineb see põhjaeesti keelest?

See on puhas lõunaeesti keel, muud midagi. Lõunaeesti kirjakeel põhineb vanal Tartu murdel. Oli aeg, kus lõunaeesti keeles ilmusid mõned trükised palju varem, kui põhjaeestikeeles. Näiteks lõunaeestikeelne Wastne Testament ilmus 1686, põhjaeestikeelne uus testament sai valmis alles 1715. Terve hulk aega vahet.

Mina olen lõunaeestlane ja tunnen lapsest saadik selle murdeid. Meil kateedris ei olnud väga teisi, kes oleks sama suurte teadmistega selles teemas. Sõnavara ja grammatikat peab tundma, eriti kui tegeleda käsikirjaliste tekstidega, kus tuleb tihti sõnu välja lugedes arvata ja aimata, millega tegu on.

Kas mingeid asju öeldaksegi siis neis murretes täiesti erimoodi?

Jah, murded on ikka täiesti erinevad. Võru- ja setukeelseid saateid saab ka praegu raadiost kuulata, ega Tartu murre võru keelest väga palju ei erinegi. Põhjaeesti kirjakeel on Tartu murret mõnevõrra rohkem mõjutanud kui võru keelt. Mõnedki asjad, mis vana kirjakeele järgi olid Tartu murdes tavalised, on Võru murdes alles, Tartu omas enam aga mitte. Nüüd püütakse kohalikke murdeid elustada, eriti Võru, Setu ja Mulgi omasid, aga Tartu murde liikumist nähtavasti ei ole olemas. Seda ettevõtmist ei ole millegipä-rast olnud. Isegi rahvaloenduse ankeedis olevat küsitud, kas valdate kohalikku murret, kas siis Võru, Setu või Mulgi, aga Tartu oma kohta seda ei küsitud.

Üks silmatorkav eripära lõunaeesti keele juures on näiteks sisseütleva -de lõpp: «raamatude», võrulastel on sama asi «raamatuge», põhjaeesti murdes «raamatusse».

Praegu on põhjaeesti kirjakeel veel tugevamalt esile tunginud. Kunagi aastaid tagasi käisin Tõnis Lukase kutsel esinemas Rõngu kihelkonna päeval. Rääkisin Rõngu murrakus, mida ma vanaema ja isa järgi enda meelest hästi tean. Pärast ütlesid tänapäevased Rõngu inimesed, et nüüd räägivad nad ikka palju rohkem üldise kirjakeele kui minu koduse keele moodi.

Ega ma ei arvagi, et peaks Tartu murdes nüüd mingit kirjandust välja andma. Kirjakeel on ikka kirjakeel, murre murre,

President Toomas Hendrik Ilves tunnustas tänavu 23. veebruaril Peebot aastate jooksul tehtud keeleteadusliku töö eest.

Foto: Andres Tennus

kuigi ilukirjanduses kasutatakse seda tänapäeval küll. Olen ka ise ühe Madis Kõivu näidendi Ernst Enno dialooge Tartu murdesse tõlkinud.

Nii et kirjakeeles enam suuri erinevusi pole, pigem räägitakse murret n-ö kodukeelena?

Kindlasti on kodune keel paljudel murdekeel. Aga see kipub ära minema. Koolis peeti ju vahepeal lapsel suureks veaks, kui ta midagi murdepäraselt juhtus ütleva või kirjutama. Selle kohta oli kohe eraldi termin: murdeviga. Seepärast hakkasid ka vanemad kodus murde rääkimisest hoiduma, sest muidu tulevad lapsel halvad hinded.

Kuidas on meie murrete erinevus mõjutanud ühtse eesti keele arengut?

Tartukeelne kirjandus oli olemas enne, ka kirikus kasutati ainult Tartu murret. Hiljem tekkinud põhjaeesti keelt räägiti aga suuremal alal ja nende vahel tekkis

kõva võitlus. Osa lõunaeesti pastoreid püüdis oma keelt ikka säilitada, aga kui suurem osa põhilisi kultuuritegelasi, nagu Kreutzwald, Faehmann ja Jannsen, olid pärit juba Põhja-Eestist, levis paratamatult põhjaeesti keel kiiremini ka Lõuna-Eestisse. Ajalehed ja ilukirjandus hakkasid olema eelkõige põhjaeesti keeles. Isegi lõunapoolsetes kirikutes lõunaeesti keeles jutlusi pidanud Jakob Hurt oli ühise kirjakeele eest võitleja.

Kas ühise keele kujunemise eesmärk oli riigi ja rahva ühendamine?

Eestlasele on ju keel üks põhilisi rahvuse tunnuseid, kõige tähtsam ehk isegi. Kui murded oleksid lahku jäänud, oleks meil kaks rahvast kahe kirjakeelega. See on ka küsimus, kas Eesti üldse oleks siis olemas. Mida vähem rahvast, seda väiksem on ju võimalus midagi suurt ära teha.

Te olete ka normi ja tegeli-

ku keelekasutuse vaherkorda uurinud.

Jah, niivõrd, kuivõrd need nihkumised on toimunud.

Võitlus normide eest ei anna tihti tulemust ja norme tuleb muuta. Ma mäletan enda loengute ajastki seda, et paljud eesti filoloogid ei saanud aru, et on «staadionide» ja «auditooriumide», vaid panid «staadionite» jne. Kui isegi eesti filoloog ei suuda seda ära õppida, siis järelikult on asi läinud ja nüüdseks on mõlemad variandid täiesti lubatud.

Aga ilma normideta ei tule ka ühtset keelt. Mina ei tea ühtegi kultuurrahva kirjakeelt, kus ei ole püütud keelt juhtida. Eri hoiakuid on küll, aga mingil määral peab olema ühtlustamine.

Kui palju on eesti keelt normitud?

Minu arvates on alates 1980. aastatest ikka see hoiak läbi lõõnud, et loomuliku keele muutumise vastu võitlemine ei anna tulemusi. Paljudes keeles on nii, et kui räägid puhtas kirjakeeles, tundub see kõrvale natuke veider. Eesti keeles ei ole kujunenud nii, et kirjakeel on üks ja kõnekeel teine, sest normi on püütud hoida rahvakeele lähedal. Üleminekud ja lubamised on meil tehtud ikka nii, et lubatud on mõlemad vormid.

Kuhu teie arvates eesti keel liigub? Lihtsamaks? Vabamaks?

Ma ei oska öelda, kas just lihtsamaks, vabamaks aga küll. Varem oli näiteks ajakirjanduseski range keeleline kontroll, olin isegi ülikooli ajalehes pikka aega keele-

toimetaja. Nüüd võib ajalehest palju asju lugeda, murded ja släng – kõik on lubatud.

Osa inimesi on pahased, aga keel muutub ja sinna ei saa midagi teha. Varsti hakkab juba imelik, kui keegi ütleb vana normi järgi midagi. Jaan Kaplinski on vist ainuke, kes kirjutab veel «kirjanikkude» ja «lugemikkude», mitte lühidalt. Isegi minusugusele on see juba natuke kummaline.

Kas võõrkeelsed väljendid ei pane teid muretsema?

See häirib muidugi, jätab edvistamise mulje. Kitzbergi teostes oli ikka nii, et ei saanud eesti keeles öelda, oli vaja saksakeelne sõna vahele torgata. Nüüd on sama lugu inglise keelega. On ikka vaja näidata, et osatakse, muidu ei paista äkki piisavalt tark. Ega selle vastu väga võidelda ei saagi. Kuigi soomlastel on see pikaajase teadliku sõdimise tulemusel peaaegu et korda läinud. Soome keeles on praegu väga vähe võõrsõnu – igale mõistele tehti oma sõna. «Telefon» on «puhelin», «elektter» «sähkö» jne.

Õige on oma keelt edasi arendada, kuigi mitte kõik uued kunstlikult loodud sõnad ei tule kergelt kasutusele. Mõni läheb küll üsna kergesti läbi: nagu selged ja eestikõlalised «taristu» või Kaalepi «lõimuma». Aaviku keeleuendus läks kohati ka liiale, grammatikareeglite ümbertegemine ei lähe nii kergesti läbi, kui ta plaanis.

Väga palju võib oleneda ka sellest, kas mõni tuntud inimene kasutab uudissõnu. President Ilves kasutab nüüd pidevalt sõna

«kestlik», mis minu meelest on palju parem kui «jätkusuutlik». Eks näis, kas see läheb pikas perspektiivis läbi.

Aga kuidas suhtuda sellesse, et aeg-ajalt nõuab slaavi vähemus Eestis ikka, et vene keel muudetaks ametlikult teiseks riigikeeleks?

Eesti oludes tähendaks see, et kõik eestlased peaks vene keele ära õppima. Kui see oleks teine riigikeel, tähendaks see, et ka ainult sellega võib ametiasutustes hakkama saada. Nii ei õpikski need, kes seda ei taha, eesti keelt kunagi ära. Soome võrdlus siinkohal ei sobi, seal ei hakka rootsi keel teise riigikeelena vist kunagi soome keelele peale suruma. Ma ei usu, et Eesti seda teed läheks. Ega see ei tähenda ju vene keele kadu, kui eesti keel jääb, vastupidi aga pigem küll.

Ma ei usu, et noortel mitte-eestlastel nii suuri raskusi on, see on ikkagi hoiaku küsimus. Ma usun, et neid on väga väike protsent, kes teadlikult ei õpi ega taha. Ka vene rahvusest sportlased räägivad meil tihti eesti keelt nii hästi, et ei kuule aktsentigi. Ma ei ole küll märganud, et eestlased ka vigadega keele rääkimisse halvasti suhtuks, ikka on hea meel, kui teised on meie väikese keele ära õppinud.

Mis te arvate, kas eesti keel jääb püsima?

Mina küll ei näe, et siin lõpp lähedal oleks. Loomulikult viisil võtab eesti keele kadumine küll vähemalt sajandeid aega. See võib ajaga muutuda, aga jääb ikkagi eesti keeleks. (U)

Tudengite teatripäevad pidasid 10. sünnipäeva

Tänavuseks publikulemikuks tunnustati ülekaalukalt Helsingi Kellariteatteri külalistrupp lavastusega «FINLANDIA», mis rääkis sellest, mis tähendab olla Soome noor 2010. aastatel. Laval räägiti ja lauldi nii soome, inglise kui ka eesti keeles.

Foto: Merilyn Merisalu

Tänavu 10.-12. veebruaril peetud tudengite teatripäevad tõid Viljandisse kokku 21 vabatahtlikku korraldajat kõigist kultuuriakadeemia osakondadest, üheksa truppi, kolm tagasisidet andvat Tarka ning igale etendusele 70–90 pealtvaatajat.

Idee autor Katrin Nielsen rõõmustas, et kui festivali algusaastatel tuli trupptide otsimisega vaeva näha, siis nüüdseks on mitmenäoline ja kaasaegne tudengiteater pea igas Eesti kõrgkoolis.

Järgmine festival toimub 15.–17. veebruarini 2013 Viljandis.

Kümnendat sünnipäeva pidanud teatريفestivalil tunnustati eriliste medalitega ka mitut TTÜ tudengiteatri liiget, kes on osalenud igal tudengiteatrite festivalil.

Foto: Liis Reiman

Kolm Tarka tunnustasid TÜ loodus- ja tehnoloogiateaduskonna keemiatudengit Karl Laumetsa võimsa ümberkehastumisvõime eest Noorte Teatritehase ja Tartu üliõpilasteatri lavastustes.

Foto: Merilyn Merisalu

Rahvusteadused saavad nüüdsest raha riigi kaukast

VASTAVALT TÄNAVU JAANUARI ALGUSEST KEHTIMA HAKANUD TARTU ÜLIKOOLI SEADUSE MUUDATUSTELE HAKKAB RIIK ESMAKORDSELT KATMA KÜMNE RAHVUSTEADUSTE PROFESSORIKOHA (TÄPSEMALT TERVE ERIALA) KULUSID, IGA PROFESSUUR SAAB AASTAS VANAS RAHAS LIGIKAUDU KAKS MILJONIT KROONI.

Sigrid Söerunurk

sigrid.soerunurk@ut.ee

Kui üheksa professuuri kujunesid filosoofiateaduskonnas olemasolevate professorikohtade põhjal dekaan Valter Langi sõnutsi justkui iseenesest ja küllalt suures üksmeeles, siis viimase üle käis teaduskonnas eelmise aasta lõpu-poolle pikem arutelu.

«Tegime teaduskonnasisese konkursi, kuhu esitati neli kandidaati,» märkis Lang.

Eelmise aasta 7. novembri filosoofiateaduskonna valitsuse koosolekul seati neli professuuri salajasel hääletusel pingeritta ning esitati tulemus teaduskonna nõukogule: esimeseks tuli arhiivindus ja teiseks Eesti mõtteloo professor.

Nõukogu otsustas siiski avada Eesti mõtteloo professorikoha, mis luuakse senise Eesti filosoofia ajaloo professuuri ümberkujundamise teel. Kui

üheksa professorikohta on juba täidetud, siis mõtteloo professori täitmiseks kuulutatakse välja konkurss.

Veebruari alguses koostasid kõik kümme professorit käesoleva aasta tööplaanid ning arutasid ka ühistöö võimalusi. Kõne all on olnud näiteks ühise näituse ja/või konverentsi-seminari korraldamine.

Professor Langi kinnitusel võimaldab lisarahastus keskenduda nendele tegevustele, mis on peamiselt *humaniora* valdkonna eripärasest alafinantseerituse tõttu olnud vaeslapse osas.

«Üks nõrk koht on publikatsioonide väljaandmine,» täpsustas Lang ja lisas, et erinevalt loodusteadlastest on humanitaarteadlastel tarvis teadustöid sageli avaldada ka kodumaistes väljaannetes, mille jaoks on aga keeruline leida rahastamist.

Teine, mis on negatiivset tagasisidet saanud ka teaduskonnas vilistlastelt, on dekaani sõnul

RAHVUSTEADUSE PROFESSUURID

- Arheoloogia professor – Valter Lang
- Eesti ajaloo professor Tiit Rosenberg
- Kunstiajaloo professor – Juhan Maiste
- Eesti keele ajaloo ja murrete professor – Karl Pajusalu
- Eesti keele (võõrkeelena) professor – Birute Klaas-Lang
- Tänapäeva eesti keele professor – Helle Metslang
- Eesti kirjanduse professor – Arne Merilai
- Eesti ja võrdleva rahvaluule professor – Ülo Valk
- Etnoloogia professor – Art Leete
- Eesti mõtteloo professorikoha täitmiseks kuulutatakse välja konkurss.

õppepraktika. «Praktikavõimalusteks õpperahast ei piisa.» Lang tõi näite enda erialalt arheoloogiast, kus praktika on hädavajalik, et koolitada arheoloogid, kes peale väljakaevamistes osalemise oskaks kaevamisi ka juhatada. Taoline õppepraktika on aga üsnagi kulukas. samalaadsed õppepraktikad on äärmiselt vajalikud teistelgi rahvusteaduste erialadel.

«Süsteemilise praktika arendamine on professorite tööplaanides alati sees. Neile lisanduvad õppekursioonid, mille jaoks samuti seni ei ole raha olnud,» selgitas dekaan.

Eesti kirjanduse professori Arne Merilai sõnul toob rahvusteaduste professuuride rahastus riigieelarvest endaga kaasa kindlasti suuri muutusi.

«Seni oli justkui hing kinni, potentsiaal seisis või jooksis laiali. Nüüd keerati hapnikukraanid

lahti,» piltlikustas Merilai, kes enda sõnusti näeb lisaressursse ennekõike stardirahana, mille toel saab senisest enam publitseerida, tellida raamatuid, kutsuda väliskülalisi jne.

Kui põhimõtteliseks need muutused aga kujunevad, saab hinnata siiski aasta pärast, rõhutas professor Merilai.

Professor Langi sõnusti on kavas senisest enam tutvustada rahvusteadusi ka avalikkusele ning muu hulgas gümnaasiumiõpilastele. Ühe võimalusena

nähakse rahvusteaduste päeva korraldamist koolides.

Langi kinnitusele on olnud kõne all koostada ka eri professorite ühistööna taas ülevaade Eesti rahva etnilisest ajaloost, mis ilmus viimati 1956. aastal.

«Oleme ka arutanud, et kuidas võiks rahvusteadused kõlada inglise keeles,» lausus Lang. Seni on kõlanud kõige sobilikumana *Estonian studies*, millest saaksid sarnaselt aru nii välis- kui ka eestimaalased.

«Seni oli justkui hing kinni, potentsiaal seisis või jooksis laiali. Nüüd keerati hapnikukraanid lahti.»

Arne Merilai,
Eesti kirjanduse professor

Paraneb germaani, romaani, ja slaavi filoloogia olukord

Rahvusteaduste tulevastele riigi toetuse abil kergeneb kaudselt ka filosoofiateaduskonna romaani, germaani ja slaavi filoloogia (GR) instituudi pikka aega kestnud kehva rahaline olukord. Finantsjuhi Taimo Saani kinnitusele kasutab kogu rahvusprofessuuride raha filosoofiateaduskond, ent germaani, romaani ja slaavi filoloogia instituudile sealt raha ei lähe.

«Viimase aasta jooksul on

haridus- ja teadusministeeriumi esindajad kinnitanud nii ülikoolile kui ka avalikkusele, et ülikoolid võivad jaotada RKT raha ülikooli sees õppekavade vahel vabalt,» selgitas TÜ finantsjuht Taimo Saan. Selline vabadus annabki võimaluse suunata romaani, germaani ja slaavi filoloogia instituuti rohkem raha kui varasematel aastatel.

«Uus olukord annab võimaluse nendel instituutidel, kuhu

tulid rahvusteaduste rahad, aidata rohkem germaani, romaani ja slaavi instituuti,» lisas dekaan Valter Lang.

GR instituuti on koondatud peaaegu kõik ülikoolis õpetatavad võõrfiloloogia õppekavad. Kuna võõrkeelte õppekavade finantseerimisele on riik kehtestanud hinna, mis ei kata vajalikke kulusid, on romaani, germaani ja slaavi filoloogia instituudi olukord olnud raske juba aastaid.

Ülikooli a kuue

Otsing pealehelt ja ka kõikidelt TÜ allüksuste veebilehtedelt

Ülikoolist

Veebilehede sisukaart, vaegnägijate veebirakendus, keelemenüüd

Rippmenüü teaduskondade, kolledžite, asutuste, üksuste veebilehetele ja struktuuriüksuste kontaktidele

Ülikooli uudised ja pressiteated

Teadusportaalis Novaator avaldatud ülikooli puudutavad teadusuudised

Ülikoolis kaitstavad doktoritööd

Ajakirjas UT ilmunud lugude tutvustused

Ülikooli üritusi kajastav kalender

Sotsiaalmeedia plokk, sisaldab viiteid TÜ ametlikele sotsiaalmeedia kanalitele

Partnervõrgustike logod

Ülikooli üldkontaktid

Alates märtsi esimesest poolest hakkab ülikooli välisveeb www.ut.ee töötama uue haldusvahendi abil, millega uueneb ka veebilehe sisu ja välimus. Muudatuste ajendid on nii tehnilised kui ka sisulised.

Veebihaldusvahend AutomatWeb, millel põhineb praegune välisveeb ning veel ligi 100 TÜ-ga seotud veebilehte, on viimastel aastatel olnud ilma välise toeta. Algselt tehnilist ja arendustuge pakkunud firma on oma tegevuse lõpetanud, mistõttu on tegemata välisveebi mitmed sisulised arendused ning veebi hooldustöid on korraldada raske.

Olulised on ka sisulised uuendused. 2009. aastast, mil ülikooli veebivärvavat viimati uuendati, on kogunenud kasutajatelt nii funktsionaalsuse kui ka kasutajamugavuse kohta palju väärtuslikku tagasisidet, mida paraku senise haldusvahendi abil polnud võimalik arendada. Keskse välisveebi kohta tervikliku analüüsi saamiseks korraldati veebiaudit. Potentsiaalsete sisseastujate kui suurima sihtrühma seas korraldati küsitlus veebilehe kasutamise mugavuse kohta.

Sellest tulenevalt kuulutas ülikool eelmise aasta suvel välja riigihanke veebi haldusplatvormi väljavahetamiseks ning kasutajamugavuse ja disaini parandamiseks.

Riigihanke võitis Mekaia OÜ. Uus kodulehekülj põhineb platvormil nimega Drupal, mis on praegu maailmas populaarsuselt kolmas vabavaraline sisuhaldussüsteem. Drupali tuntuimad kasutajad Eestis on välisministeerium, Riigi infosüsteemide arenduskeskus, SEB pank, Arvutimaailm, lisaks mujal maailmas ka nt Valge maja, The Economist, MTV, Firefox jpt. Lisaks Mekaiale tegelevad Drupali arendustega ka teised tuntumad Eesti veebifirmad.

Mekaia on enam kui kümneaastase kogemusega ettevõtte, mis arendab suuremahulisi ja ärikriitilisi veebilehekülgi. Ettevõtte kliendid on nii ministeeriumid, suurfirmad (Estonian Air, Eesti Post, Sampo pank, Eesti pank) kui ka haridusasutused (Tallinna tehnikaülikool, Audentes, EBS ja sisekaitseakadeemia).

Veel märtsikuu jooksul alustatakse ka teaduskondade ja kolledžite ning seejärel nende allüksuste veebilehete ületoomisega uue haldusvahendi platvormile. Muudatuste tulemusel saavad kõik teaduskondade ning kolledžite veebilehed keskse välisveebiga sarnase struktuuri ja välimuse.

Välisveebi muudatuste projekti juhib Valmar Evert kommunikatsioonitalitusest.

Muinasmaja võõrustas esimesiasukaid

KERISAHJU KÜTMINE, PAKASEGA VÕITLEMINE NING KARMIDES TINGIMUSTES PUHTUSE PIDAMINE ANDIS TÛ ARHEOLOOGIATUDENGITELE NÄDALAGA PILDI TUHANDE AASTA TAGUSEST ELUST. RÕUGE MUINASMAJA EKSPERIMENDI EESTVEDAJA VIIRE PAJUSTE HINNANGUL ON KAHE SUVE JOOKSUL AINSAGI NAELATA VALMINUD HOONE OMA SOOJAPIDAVUSELT VÕRRELDAV TARTU SUPILINNA VÕI KARLOVA PUUMAJADEGA.

Sõega hambaid peseva arheoloogiatudengi Kristiina Paaveli sõnul oli kõige raskem puhtuse hoidmine: «Nii külm oli, et ei tahtnud lumega nägu pesta ja toas ei sulanud vee saamiseks korjatud lumi ära.» Erinevalt rauaaaja inimestest polnud tudengitel loomi, kelle eest hoolitseda.

Maja ehitamise juures kaasa löönud Roobert Rootslane lausub muiates, et üldiselt meeldib talle hingata ning käia püstipäi. Veeta nädala asemel terve aasta nii nappides tingimustes oleks juba omaette väljakutse.

Kevadel magistritööks vormuva eksperimendi üks eesmärk oli uurida, kaua läheb aega maja valmistamiseks ning kui kiiresti omandatakse vajalikud töövõtted. Teist eesmärki testisid tudengid omal nahal: kas käsitsi rajatud maja peab ikka sooja ja kuidas saab hakkama muinasaegsetes tingimustes. Käredate pakasega puude toomine oli üks väheseid füüsilisi tegevusi, mis andis sooja nii kehale kui ka majale.

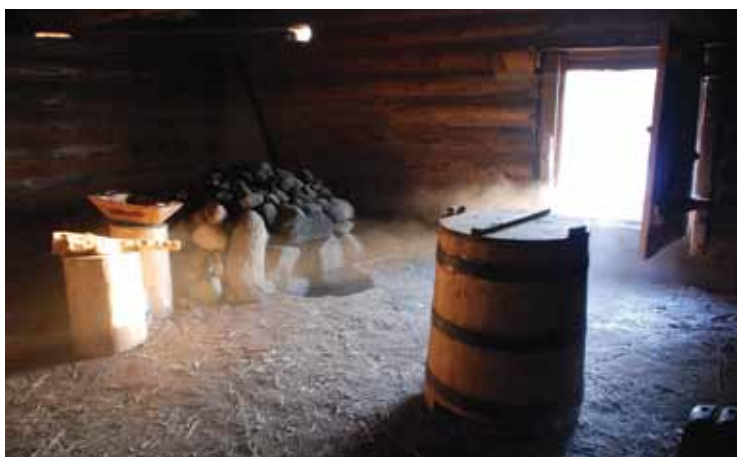
Improviseeritud külmkapp muinasmaja rästa all.

Muinaselamut rajada aidanud Anti Lillaku jaoks pole sepakirvega töötamine enam mingi kunst. Tema selja taga on kättesaadavatest materjalist püsti pandud välikäimla. Soe dušš, moodsad elektroonilised suhtlusvahendid ja pehme voodi selle eksperimendi juurde mõistagi ei kuulunud.

Sellal, kui pajaaukudest vuhab kütmisega kaasnevat suitsu, hoolitseb endisaegsel kombel riietatud seltskond kõhutäie eest. Tudengite sõnul võttis söögitegemine kaua aega, sest supi keetmiseks tuli esmalt lund sulatada. Lihtne toit aga pakkus erilise elamuse.

Kõigest 30-ruutmeetrise põrandapinnaga viikingiaegne elamu on Pajuste sõnul Rõuges nii-öelda esimene pääsuke: «Edasi tahaks muinaskompleksi laiendada, teha täistalu mõõtu maja, et kõik ajalooühilised inimesed saaksid siin seda ajastut ise näha ja kogeda».

Narvas nõustatakse haridustöötajaid

TÜ NARVA KOLLEDŽIS TEGUTSEV NARVA NÕUSTAMISKESKUS ON ÜKS NELJAST KEELEKÜMBLUSKESKUSEST, KUS PAKUTAKSE EELKÕIGE VENEKEELSETE KOOLIDE JA LASTEAEDADE ÕPETAJATELE TÖÖALAST JA PSÜHHOLOOGILIST NÕUSTAMIST, KUIDAS EESTIKEELSET ÕPETÕOD PAREMINI KORRALDADA.

Merilyn Merisalu

merilyn.merisalu@ut.ee

Järgmisel õppeaastal peaks haridus- ja teadusministeeriumi nõudel olema kõik Eesti koolid tasemel, kus vähemalt 60% õppetööst gümnaasiumiosas toimuks eesti keeles. Eesti õppekeelele üleminek on olnud seaduse järgi nõutav juba üle 18 aasta.

Keelekümbalusüksuse üleriigilise koordinaator Erika Ulla rääkis, et teises keeles õpetamist toetavat konkreetset nõustamist pakutakse aktiivselt kolmandat õppeaastat.

Üldisemaid keele- ja täiendus- koolitusi ning mentorprogramme on vene koolide õpetajatele nüüdseks korraldatud 15 aastat ning viimase nelja aasta jooksul on riik toetanud venekeelseid koole eduka ülemineku eest eestikeelsele õppele rohkem kui 10,5 miljoni krooniga.

Narva keskuse nõustaja ja endise juhi Urve Aja sõnul ei saa kahjuks öelda, et nõustamine oleks veel meie kultuuri juurdunud. «See ei ole kindlasti mitte aga Narva piirkonna probleem,

vaid üldine. Ei olda harjutud nõustamisel käima, veel on kartus kontrolli ees,» ütles ta.

NÕUSTAMINE POLE VIIMANE PÄÄSTERÕNGAS

«Nõustamist ei tohiks näha kui viimast võimalust. Ma ei lähe ju juuksurisse alles siis, kui olen juba väga kole ega julge enam peeglissegi vaadata,» tõi Ulla näiteks. See on toetav tegevus, mis aitab mõista, millele võiks oma töös tähelepanu pöörata ja ka annab lihtsalt juurde enesekindlust, et ollakse tööpoolest hea õpetaja.

«Meie ülesanne ei ole kontrollida eestikeelsele õppele üleminekut, vaid toetada õpetaja professionaalset arengut. Selleks kasutatakse dialoogilist nõustamist. Üheks müüdiks on tõesti olnud see, et nõustaja töötab ainult selle õpetajaga, kellel on probleem. See ei ole aga tõsi. Nõustamine on vestlus kahe professionaali vahel,» täiendas Aja.

Tööalane nõustamine on mõeldud eestikeelsele õppele ülemineku seotud lasteaedade ja koolide õpetajatele. Sarnast tööalast nõustamist pakutakse riiklikul tasemel ka näiteks

arstidele ja politseinikele, neile – erinevalt õpetajatest – on selline enesearendamine ja muutustega kursis olemine aga kohustuslik.

Ulla on kindel, et ka õpetajatele võiks tööalane nõustamine kohustuslik olla. «Praegu on see vabatahtlik ja võib tunduda lisakoormusena, mida pigem vältida. Õnneks on nende õpetajate suhtumine, kes nõustamisega kokku puutunud, positiivne.»

Keskus võimaldab Ida-Virumaa õpetajatel saada nõustamisteenust nii metoodilistes kui ka psühholoogilistes küsimustest. Nõustamiskeskus pakub lisaks tööalasele nõustamisele ka pedagoogilis-psühholoogilist nõustamist, psühhodiagnostikat ja supervisiooni. Narva piirkonna 15 koolist sai eelmisel aastal nõustamist 51 õpetajat kaheksast koolist, ja seda kokku 140 tunni lõikes.

«Saadud tagasiside põhjal võib teha tähelepaneku, et kuna nõustamine põhineb õpetaja enda analüüsisuskusel, siis õpetajad, kes on nõustamist saanud ka varem, oskavad paremini analüüsida nii oma tunde kui ka oma tugevaid ja arendamist vajavaid külgi. Nad on rohkem avatud,

suudavad leida rohkem positiivsust nii enda kui ka õpilaste tegevuses, oskavad leida tõhusamaid õpetamisvõtteid ja -meetodeid,» iseloomustas Aja juhendatuid.

VÄHEMALT 60% EESTI KEELT IGAS KOOLIS

Narva nõustamiskeskuse juhi Pille Lille sõnul alustati nõustamisega ennekõike aitamaks õpetajaid üleminekul eestikeelsele õppele, praegu on sihtrühm aga laiem, käsitletakse ka uuendatud riiklikule õppekavale üleminekut ning oodatud on kõik haridustöötajad, kes soovivad saada nii tööalast ehk metoodilist kui ka psühholoogilist nõustamist.

«Kõige enam pöörduvad õpetajad meie poole tüüpiliste koolinõustamislasteasutuste muredega, näiteks distsipliin klassis või rühmas, töö rahutute ja agressiivsete õpilastega, suhtlemine lastevanematega, suhtlemine noorukitega jm. On ka selliseid juhtumeid, kus õpetajad on suurest koormusest nõrkinud ja vajavad enese taastamiseks psühholoogilist nõustamist,» rääkis Lille.

Nõustamiste arv käesoleva õppeaasta esimesel poolaastal on võrreldes eelmise õppeaastaga Narva-Sillamäe piirkonnas märgatavalt suurenenud, lõplikud tulemused nõustamistest saab õppeaasta lõpus. Lille arvates võib see olla eelmiste aastate nõustamiste tulemus, kus saavutati usaldus õpetajate ja koolijuhtide silmis.

«Lisaks sellele näevad nii õpetajad kui ka koolijuhid, et nõustamistest tehtud kokkuvõtte järel toimuvad realselt koolitused, seminarid, õppereisid

jm õppetööd mitmekesistavad ja toetavad tegevused,» ütles Lille.

Kuigi põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse esimese redaktsiooni paragrahvi 52 lõige 2 sätestas juba aastate eest, et riigi- ja munitsipaalgümnaasiumides tuleb eestikeelsele õppele minna aastate 1993–2000 jooksul, on koolidele palju järeleandmisi tehtud.

1997. aastal vastu võetud seadusemuudatusega pikendati üleminekutähtaega ja sätestati, et riigi- ja munitsipaalgümnaasiumides alustatakse üleminekut eestikeelsele õppele hiljemalt 2007/2008. õppeaastal. Üksikuid pikenduslubadusi on antud eelmise aastani, mil keelduti 15 Tallinna ja Ida-Virumaa kooli palvest üleminekuajaga veel pikendada.

Alates järgmisest õppeaastast peaks vähemalt 60% õppetööst gümnaasiumiastmes toimuma just eesti keeles.

«Põhiline väide, mida koolid on oma taotlustes välja toonud, on see, et 10. klasside keeletase pole piisav, et eesti keeles õppida. Üleminekust on aga teatud küllalt kaua, et arvestada gümnaasiumise jõudvate õpilaste vajadusega piisava sõnavara ja keeleoskuse järele. Paljud koolid sellega millegipärast ei arvestanud ja nüüd ongi neil see mure käes,» seletas Erika Ulla.

Ulla sõnul on tüüpilisi hirme veelgi. Direktorid kardavad, et õpetajad ei suuda kahes keeles tunde anda, vanemad seda, et kahes keeles antavad tunnid võtavad liialt aega ja jätavad laste aineteadmised puudulikuks.

Valitsuse andmetel on koole külastades esile kerkinud mitmed

Narva kolledžis tegutsev piirkondlik nõustamiskeskus tegutseb aastast 2008. Keskuse avamisel oli see seire- ja nõustamiskeskus, mille nimetus muutus hiljem piirkondlikuks keskuseks. Narva-Sillamäe piirkonnas tegutseb aktiivselt kaheksa metoodilist nõustajat, kelle tegevus on tihedalt seotud ülemineku- ja eestikeelsele õppele ja neli pedagoogilis-psühholoogilist nõustajat.

konkreetsed vajadused, näiteks vajadus abiõpetaja järele, kes esimese poole aasta jooksul oleks õpilastele toeks nii õppeprotsessi vältel kui ka vajaduse korral pärast õppetööd, samuti õpilaste koolivälise keeleliste tegevuste toetamise vajadus (keelelaagrid, eesti õppekeele koolidega ühisüritused jne).

Üksikud koolid soovivad saada lisaks õppevara või tehnikat, et sisustada klassiruumid tänapäevaselt. Haridus- ja teadusministeerium on mitme õppeaasta jooksul toetanud koole uue õppekava koostamisel ja selles eestikeelse aineõppe elementide arvestamisel.

Ministeeriumi tellimusel toimuvad jätkuvalt lõimitud aine- ja keeleõppe metoodika tasuta koolitused eri ainete õpetajatele. Samuti toetatakse keelekõmb- lusprogrammi rakendamist ja selle laienemist, et võimaldada eestikeelne aineõpe eesti keelest erineva emakeelega lastele juba põhikooliastmes. ①

Tartu ülikool soodustab vana mööbli taaskasutust

POLIITILISE FILOSOOFIA VANEMTEADUR EVA PIIRIMÄE TEEB VASTRENOVEERITUD SOTSIAAL- JA HARIDUSTEADUSKONNA MAJAS TOOMEL TÖÖD TARTU ÜLIKOOLI ESIMISE NAISPROFESSORI ALMA TOMINGASE LAUA TAGA. TEMA KÕRVALRUUMIS ON AGA UUE KASUTUSE LEIDNUD LEGENDAARSE SEMINARKA MASSIIVSED, 100-200-AASTASED KAPID.

Sigrid Soerunurk
sigrid.soerunurk@ut.ee

Viiimastel aastatel on paljud ülikooli töötajad kolinud uutesse ja tänapäevase sisustusega hoonetesse ning enamasti on vana mööbel jäänud maha: see kas ei sobi või lihtsalt ei mahu uude kohta. «Vana mööbel on sageli suur, kapid võivad olla rohkem kui kahe meetri kõrgused,» selgitas TÜ ajaloo muuseumi säilitamisspetsialist Tiina Vint. Nõnda on ülikooli hoidlatesse kogunenud

sadu mööbliesemeid.

Elmisel aastal hakkas TÜ ajaloo muuseum ühtsesse andmebaasi koondama ülevaadet ülikooli omanduses olevatest kultuuriväärtusega esemetest ehk kultuurivarast. Selle aasta jooksul on kavas muuta see siseveebi kaudu ülikooli töötajatele kättesaadavaks.

Praegu on andmekogus ligikaudu 400 eset, sisestamist ootab veel vähemalt 100. Kõige rohkem on kappe: suuremaid, väiksemaid, raamatu-, vitriin-, täispuutkappe. Leidub ka laudu ja

pinke, kõige vähem kirjutuslaudu ning toole, kuna toolid kuluvad kõige kiiremini. Kõige vanemad esemed on pärit 19. sajandi esimesest veerandist.

Tiina Vindi kinnitusele on ülikooli kultuurivara hulgas ka riikliku muinsuskaitse all olevaid asju. See siiski ei takista nende kasutamist.

Kuna kultuurivaralised esemed on väärika ajaloo, kaasnevad nende kasutamisega ka teatud piirangud. Näiteks ei tohi neid hooldada samade vahenditega, mida kasutatakse tänapäevase mööbli puhul. Ise ei tohi teha ka lisandusi.

«Näiteks nagi kapi külge kruvida, ise vitriinkapi klaase vahetada või lakikihti eemaldada. See on konservatori ülesanne,» selgitas Vint ja nentis, et piirangud muudavad vana mööbli kasutamise keerulisemaks, aga seda kõike selle nimel, et kultuurivara säilitaks oma väärtuse ka tulevatele põlvetele. «Inimestel on erinevad väärtushinnangud ning

«150 aastat vana mööbliese on sageli väärtuslik lihtsalt seetõttu, et see on alles. Eestis ei ole väga palju nii vana mööblit. Ülikooli kultuurivara hulgas ei ole siiski sugugi kõik esemed nii vanad, on ka nooremaid.»

TÜ ajaloo muuseumi säilitamisspetsialist Tiina Vint

kõik kindlasti ei tahaks sellist mööblit kasutada. Kahtlemata on kasutamise eelduseks armastus vana mööbli vastu.»

Vindi kinnitusel on praegu lisaks andmebaasile ja juhenditele koostamisel ka finants skeem, mis võimaldaks osa kasutusele mineva väärrika mööbli kohendamise kuludest katta edaspidi ülikooli teistest vahenditest.

Vana mööbli restaureerimine ja konserveerimine võib olenevalt esemest osutada väga kulukaks. Näiteks ühe suure täispuidust raamatukapi restaureerimine võib maksta ligikaudu 700 eurot. «Uue täispuidust raamatukapi saaks ilmselt odavamalt,» märkis Vint.

Üks eesrindlikumaid ülikooli vana mööbli taaskasutusse võtjaid on riigiteaduste instituut.

Eva Piirimäe sõnul ei kujutanud tema ja mitmed teised ta kolleegid riigiteaduste instituudis ette, et endise naistekliiniku kõrgete lagedega avaratesse ruumidesse tuleks tavaline laminaatmööbel. «Peale selle on vanas keemiahoones juba mitu head eeskujut, näiteks filosoofiateaduskonna töötajate puhkeruumis on palju imetlust pälvinud vana laborilaud, mis lasti renoveerida.»

Piirimäe käis koos kolleegidega hoidlates vanu mööbliesemeid uurimas ning nii jõudis tema enese kabinetti algselt Tartu ülikooli esimesele naisprofessorile ning ENSV teaduste akadeemia akadeemikule Alma Tomingasele (1900–1963) kuulunud massiivne kirjutuslaud.

Lisaks leidsid oma tee Piirimäe ja tema kolleegi Rein Toomla

Riigiteaduste instituudi õppekorralduse spetsialisti Liina Seinbergi tööruumis asuvad seminarikast pärit kaks suurt raamatukappi on väliselt sarnased, ent tegelikult on vasakpoolne noorem: pärit 19. sajandi lõpust. Parempoolne on umbes aastast 1810. Vaskapoolse kapi juures on kõnekas detail juugendile omase ornamendiga lukkum.

ühisesse kabinetti veel paar vitriinkappi ja väike koosolekulaud. Kõrvalruumis on koha sisse võtnud aga kaks peahoones asunud seminariraamatukogu ehk seminarika üle kahe meetri kõrgust täispuidust kappi.

Riigiteaduste instituudi õppekorralduse spetsialisti Liina Seinbergi teada pidid kapid minema alguses mujale, ent jõudsid siiski

tema juurde, mille üle tal oli väga hea meel, sest temagi hindab vana, kultuuriväärtusega mööblit.

Vana mööbel on juba taaskasutust leidnud teisteski sotsiaal- ja haridusteaduskonna instituutides, filosoofiateaduskonnas ning ka peahoone parema tiiva praegu remondis olevad ruumid saavad ilmselt osaliselt kultuurivaraga sisustatud. (U)

Kuidas võita vaenlast? Ja

Lendelehtede levitamine on üks viis, kuidas võõrriigi elanikkonna arvamust enda poole kallutada. Pildil heidab USA provintsis.

KUJUTAGE ETTE OLUKORDA, KUS NÄLJANE REBANE VALETAB END TAIMETOITLASEKS JA VEE-
NAB KILPKONNA JURIIDILISE LEPINGUGA OMA KILBIST LOOBUMA. KUI TARK LOOM VASTU
PUNNIB, ILMUVAD METSA ÜHTÄKKI SUURED TELEVIISORID. SEALT PAISTAB, ET KILBITA LIIGIKAAS-
LASED ON PALJU ÕNNELIKUMAD JA SUUDAVAD ISEGI LENNATA...

a mõjutada riike?

armee kopter lendlehti Iraagis, Kirkuki

Foto: Samuel Bendet/Wikipedia

Sven Paulus

sven.paulus@ut.ee

Säärasele infotulvale alla vanduv kilpkonn heidab endalt kilbi, mis jääb ka

tema viimaseks teoks. See Vene teadlase Sergei Rastorguevi näide kõneleb ilmekalt, kuidas mõjutustegevuse kaudu sundida vaenlast käituma oma tahtmist mööda. Seda, kuidas eri riigid on omavahelistes suhetes mõjutustegevust kasutanud, uuris kaitsepolitsei ametis töötav Arnold Sinisalu oma veebruaris kaitstud väitekirjas «Mõjutustegevuse piirid rahvusvahelises õiguses».

Teema juurde tõmbas teda kümnekond aastat tagasi kerkinud küsimus, et miks põhjustavad mõned eestlastele teada ajaloo-faktid ja tõsiasjad nii erinevaid tõlgendusi, kas või näiteks Venemaa poolt. Ilmselt on enamik lugejaid kursis propagandarünnakutega, kus ikka ja jälle väidetakse, et eestlased on natsid või fašistid.

Juristi taustaga Sinisalu jõudis end massimeedia toimemehhanismidega kurssi viies välja infosõja mõisteni, kuid see tundus liialt eksitavana. Mõjutustegevust seevastu defineerib ta kui riiklike ja mitteriiklike institutsioonide poolt kasutatavat meetoodikat, milles rakendatakse teatavaid strateegiaid ja taktikaid, et saavutada oma poliitiline, majanduslik või sotsiaalne eesmärk teise riigi või organisatsiooni suhtes.

Konventsionaalsed sõjapidamisvahendid jäävad seega välja, küll aga mahuvad meetodite alla propaganda- ja küberrünnakud ning eriteenistuste varjatud operatsioonid. Sinisalu toob näite lähiminevikust: «BBC kirjutas,

et briti eriväed tulid tsiviilisikute vormis ja aitasid Liibüa ülestõusnuid. Siin ongi kohe küsimus rahvusvahelises õiguses, et kas nad on vaenlase võitlejad või mitte? Mis staatus neil on?» Sestap analüüsis uurija, millised piirid paneb mõjutustegevusele sõjaõigus, ÜRO harta ning rahvusvaheline kriminaalõigus.

MÕJUTUSTEGEVUS MASSIMEEDIA AJASTUL

Kaasaja infokülluses ei jäta peavoolumeedia kasutamata võimalust tuua publikuni pilte ja videosid kõikvõimalikest konflikt- ning kriisikollettist. Õhtuti võib teleriomaniik uudistest ikka näha näiteks Osama bin Ladeni verist keha või poomisnööri otsas Saddam Husseini. Vanasti oli talumehel infoallikaks piibel ja kirik, mõnel jõukamal käis kodus ajaleht. Tänapäeval aga on üha rohkematel inimestel võimalik meediamailmale ligi pääseda oma nutitelefoniga kaudu.

Kas infoajastul on mõjutustegevus massimeedia kaudu hõlpsamini korraldatav? «Kohati on inimesi lihtsam mõjutada, aga samas on neil, kes asja vastu huvi tunnevad, lihtsam infot saada ja seda ka kontrollida. Aga üldiselt jah, masse on lihtsam mõjutada kui neile lihtsamini juurde pääseb.» Eeldades ja lootes, et inimsoo kasvav haridustase toob kaasa ka skeptilise mõtlemise säilimise.

Möödunud kevadel mitmes Araabia riigis puhkenud rahva-

rahatused said osalt teoks tänu internetile, kus inimesed levitasid infot näiteks Facebooki ja Twitteri kaudu. Kodanikud tulid tänavatele ja senised võimukandidad sunniti taanduma.

Aga tehniline vahend ei anna veel kogu võitu, sest Sinisalu hinnangul pidi neis riikides olema juba varem mingi meelsus, mis leidis nüüd väljapääsu. «Sa ei saa tekitada massirahutusi riigis, kus sisemiselt on kõik korras ja inimesed on oma eluga üldjoontes rahul,» tõdeb ta. «Aga kui kuskil on tegemist diktatuuririigiga ja mingil hetkel see viimane piisk karikasse langeb, siis võivad küll vallanduda mingid sündmused.» Liblika tiivalööök Amazonases võib põhjustada orkaani Atlandi ookeanil, ütleb käibetöde.

Rahvusvahelises õiguses on jõuga ähvardamine ja jõu kasutamine, samuti sekkumine teise riigi siseasjadesse ning agressioon ÜRO hartaga keelustatud. Samas püüavad riigid ikkagi oma eesmärged saavutada, kasutades selleks diplomaatiat või mõjutustegevust.

2008. aastal aset leidnud Vene-Gruusia relvakonflikti eel valmistas Vene meedia rahvast pikalt sõjaks ette, maalides

«SIIN MÕNED AASTAD TAGASI, ARU SAAMATA KUST INFO TULI, SOSISTAS KEEGI, ET KOHE-KOHE DEVALVEERITAKSE EESTI KROON JA LÄTI LATT,» TOOB SINISALU LIHTSA NÄITE.

vaenlasest koletuid pilte. Kui avalik arvamus oli enda poolele kallutatud tõigaga, et Gruusiasse minnakse kaitsma seal elavaid Vene Föderatsiooni kodanikke, võisidki tankid lõpuks veerema hakata. Näiliselt oli kõik legalne ja legitiimne ning rahvusvahelist õigust otseselt justkui ei rikutud.

Samamoodi käitusid Ameerika Ühendriigid Grenadas, okupeerides saareriigi 1983. aastal, tuues ettekäändeks oma kodanike kaitse. Sinisalu näeb siin suurriikide puhul teatud sarnasusi: «Kui üks kasutab mingit argumenti, mis on rahvusvahelises õiguses või suhetes kaheldava väärtusega, on alati oht, et ka mõni teine suurriik kasutab seda samal viisil ära.»

KOHTUPRAKTIKA OOTAB ARENGUT

Sinisalu toob väitekirjas välja, et sõjaõigus ei ole otseselt rakendatav mõjutustegevuse õiguslikuks reguleerimiseks, ehkki teatud sätted on sellele kohaldatavad ja need lähtuvad sõjaõiguse üldistest printsiipidest. Kuidas on aga lood rahvusvahelise kriminaalõigusega? «On olemas kohtupraktika, mis võimaldab väita, et teatud raskematel juhtumitel (milleks on genotsiidile kihutamine, inimsusevastastele ja sõjakuritegudele õhutamise) saab füüsilisi isikuid vastutusele võtta ka mõjutustegevuse eest,» lausub Sinisalu.

Samas on näiteks endise Jugoslaavia ja Rwanda tribunalide näitel tegu komplitseeritud lahenditega, sest kohtupraktika pole veel järjekindel. Väitekirja autor tõdeb, et oli rahvusvahelise õiguse suhtes algul väga skeptiline,

kuid pigem tuleks olla skeptiline rahvusvahelise poliitika suhtes, mis toda õigust rakendab.

Üheks huvitavamaks leiuks väitekirja puhul peab Sinisalu teooriat, mis käsitleb *status mixtus*'t. «Sõjaõiguses on praegu valitsev paradigma, et on kas sõda või rahu. Mingit vahepealset seisundit pole ja see on kehtinud juba Cicero ajast,» sõnab uurija. «Ent on teooria, mille järgi on ka vahepealne seisund, kus enam pole rahu ja veel pole sõda, lihtsalt on selline hall tsoon.» Siingi on paslik meenutada Vene-Gruusia näidet, kus diplomaatilised suhted on siiani katkestatud ja mõlemad pooled süüdistavad teineteist. «Ei saa öelda, et oleks sõda, aga ei saa ka öelda, et oleks rahulik olukord sellises normaalses tähenduses.»

Kuidas võiks aga meediatarbija mõjutustegevust praktikas ära tunda? «Siin mõned aastad tagasi, aru saamata kust info tuli, sosistas keegi, et kohe-kohe devalveeritakse Eesti kroon ja Läti latti,» toob Sinisalu lihtsa näite.

Aga on ka kentsakamaid. «Ühel kevadel avaldati kuskil venekeelses internetiväljaandes tekst, et Kirde-Eestis kuulutati uuesti välja Eesti NSV. Mõned meediaväljaanded korjasid selle uudise üles, see hakkas elama oma elu ja mõnigi sattus piltlikult öeldes paanikasse.» Seega tuleb alati kontrollida allgallikaid ja suhtuda skeptiliselt emotsioone tekitavatesse «uudistesse». (U)

Esikaane fotol langevad Lõuna-Koreas taevast lendlehed. Foto: Reuters / Kim Kyung-Hoon / Scanpix

Integratsiooni musternäidis Eduard Odinets

ESIMESED PAAR KUUD EESTIKEELSES ÜLIKOO LIS OL I KOHTLA-JÄRVE VENE EMAKEELEGA POISILE KUI KÜLM DUŠŠ, ENT NÜÜD AITAB INTEGRATSIOONI MUSTERNÄIDIS EDUARD ODINETS TÄISKASVANUD RAHVUSKAASLASTEL EESTI ÜHISKONDA LÕIMUDA.

Sigrid Söerunurk
sigrid.soerunurk@ut.ee

Tallinna ülikoolis alustatud eesti keele kui võõrkeele ja eesti kirjanduse õpingud jäid mehel paraku katki, sest nagu paljudel sarnastel juhtudel, pühendus temagi karjäärile.

Õpingute kõrvalt toimetas ta ajalehe Põhjarannik integratsiooniteemalist lisalehte, mis ilmus kaks korda kuus laupäeviti venekeelse väljaande vahel. Ju oli tema tegevus edukas ja väljaõeldud seisukohad silmatorkavad, sest peagi kutsuti ta toonase rahvastikumistri Katrin Saksa nõunikuks. «See oli nii tõsine töö, et ei saanud samal ajal edasi õppida.»

Sellele järgnes töö noorte sotsiaaldemokraatide peasekretäri ja erakonna kantselei juhina ning siis tuli asuda nõu andma järgmisele rahvastikumistrile, Urve Palole.

«Ma siiski pisut kahetsen, et pühendusin karjäärile ja mitte

õpingutele,» märgib Odinets katkenud õpingute kohta Tallinna ülikoolis. Kuigi poliitiku ja ametniku karjäär olid saanud tuule tiibadesse, otsustas ta siiski kooli tagasi minna. Seekord Tartu ülikooli avatud ülikooli Narva kolledžisse kohaliku omavalitsuse korralduse erialale. «Tahtsin rohkem teoreetilisi teadmisi ja uut vaadet oma senisele kogemusele,» põhjendab Odinets, kes muu hulgas on viimase 15 aasta jooksul Kohtla-Järve linnavolikogu liikmena ka kodukoha arengul silma peal ja kätt pulsil hoidnud.

Eelmisel aastal saigi *cum laude*'ga lõpetanud Odinets rakenduskõrghariduse diplomi ning ülikooli botaanikaaias käepigistuse rektor Alar Kariselt.

Pikaajalisele praktikule ehk kohalike omavalitsuse korraldusega hästi kursis olevale Odinetsile oli Tartu ülikooli haridus tema enda sõnul väga kasulik ning õpitut saab kasutada ka edaspidi. «Tundsin puudust sellisest süstemaatilisest lähenemisest nagu organsatsiooni

ülesehituse eripära, organisatsiooniteooria, kollektiivi ja käitumisse puutuv.» Samu teemasid lühikursustel nuusutanud mehe jaoks loksusid kolme-aastase järjepideva õppega senised ja uued teadmised ning oskused paika. «Pluss kõik olulised Euroopa Liitu käsitletud ained ning haldusmenetlus, eraõigus, riigikohtu lahendid, igasugu praktilist asjaajamist puudutav, nagu dokumendihaldus, personalitöö, raamatupidamine ja eelarvestamine – seda kõike kohaliku omavalitsuse raamistikus.

«TARTU ÜLIKOO LI
PEAHOONES ON
KOHE TUNDA SEDA
AKADEEMILIST VAIMU.
ÜLIKOO LI PEAHOONE
ON NII VANADE KUI KA
NOORTE ALATEADVUSES.
KUI PALUDA KUJUTADA
ÜLIKOO LI, HAKKAVAD
KÕIK SAMBAID
JONISTAMA.»

Kõik see on hindamatu,» loetleb Odinets õpingutes omandatud kasulikke teadmisi.

Odinets on sageli oma tutvusringkonnas ning ka endistes kaasüliõpilastes adunud hoiakut, justkui ei ole Narva kolledž Tartu ülikool. «Seal õppides kuulsin sageli, et «meil siin ja neil seal».» Odinets kinnitab, et tema seda lõhet nii suurelt ei tajunud, kuigi füüsilisel vahemaal ülikoolilinna ja Narva vahel (180 km) on kahtlemata oma roll. «Ma loodan, et eriti siis, kui valmib uus hoone, millega kaasneb veelgi parem õpikeskkond, kaasneb ka rohkem akadeemilisust ja ülikoolitunnet. Mina mõtlesin küll alati, et käin Tartu ülikoolis, aga minu jaoks oli see väga teadlik valik ja vanust ka juba piisavalt,» muigab ta.

Praegu on mees taas koolipin-gis, Tallinna ülikoolis õppimas samal erialal magistrantuuris, mis kunagi jäi pooleli. Tagasi kooli läks mees samal põhjusel, mil varemgi: et saada teoreetilist raamistust ja tuge seni praktilisel tööl omandatud teadmiste ja oskustele. Mehe praegune töö integratsiooni ja migratsiooni sihtasutuses sisaldab endas näiteks eesti keele kursuste tellimist ja hindamist täiskasvanud muukeelsetele õppijatele. «Kui tahan olla professionaalne, ei saa vana rasva peal töötada. Selleks läksingi magistrisse, et keele õpetamist õppida. Vahepealse ajaga, mil ma esimest korda Tallinna ülikoolis õppisin, on ka keeleõppes ja õpetamises palju muutunud.»

Tallinna ülikooli kasuks otsustamisel sai määravaks kooli

füüsiline lähedus. Kolm aastat Tallinna ja Narva vahet sõitmist oli liiga eredalt meeles.

Pärast magistrikraadi kaitsmist järgmisel aastal võiks Odinets tööle asuda ka eesti keele kui võõrkeele õpetajana. Mees kinnitab, et ei pelga seda väljakutset, niisamuti on ta veendunud, et õpetaja ametikoht on üks olulisemaid. «Õpetajate abil kujunevad nende noorte inimeste väärtused, kes otsustavad, mis meie riigist hiljem saab.»

EESTI KEELELE ÜLEMINEK KOOLIDES VIIBIS

Olles ise integratsiooni muster-näidis, hõlbustab Odinets nüüd integratsiooni ja migratsiooni sihtasutuse kaudu vene keelt emakeelena kõnelevate inimeste lõimumist Eesti ühiskonda.

Kuigi Eduard Odinetsi poliitiku ja ametniku karjäär oli saanud tuule tiibadesse, otsustas ta siiski kooli tagasi minna: Tartu

Odinets tunnistas, et ei saa aru neist vene keskkoolinoortest, kes protestivad eestikeelsete ainete õppekavasse lisandumise vastu. «Minul ei olnud keskkoolis võimalust eesti keele ühtegi ainet õppida.» Odinets lisab, et muidugi on oluline, mismoodi korraldatakse vene gümnaasiumides eesti keelele üleminek ja täpsustab uhkelt, et Kohtla-Järve venekeelsetes koolides on see toimunud nähtavasti valutumalt kui nii mõneski häälekalt protestinud Tallinna või Narva koolis.

«Peab aru saama, et see on möödapääsmatu. Mitu põlvkonda noori peab veel nii üles kasvama? Eesti keelele ülemineku algust lükati aina edasi, kuni ühel hetkel öeldi «läks!» ja seetõttu tundus see liiga järsk.»

Riik on aga näiteks integrat-

siooni ja migratsiooni sihtasutuse kaudu eestikeelsete ja muukeelsete inimeste lõimumisse panustanud aastaid ning Odinets kinnitab, et mitte asjatult. «Mina võin väita, et integratsioon on toimunud ja jääb toimuma. Kõik meie uuringud näitavad, et suhted inimeste vahel on paranenud, keelesokus on paranenud, kodakondsuseta inimeste arv väheneb. Mõnes kohas võiks see toimuda kiiremini, aga see on siiski nähtav ja pidev protsess.»

KÜLASTAB KODUKANTI ÜSNA SAGELI

Odinetsa hinnangul kulgeks lõimumine palju kiiremini ja lihtsamalt, kui avalikus retoorikas ei lahterdataks Eestis elavaid inimesi järjepidevalt «meieks» ja «nendeks». «Kõik on Eesti

inimesed, siinsed venekeelsed noored on siin sündinud, nad ei tunnegi teistsugust riigikorda.» Odinets lisab, et enesemääratlemise küsimus on kahtlemata väga isiklik, ent usub, et osata eesti keelt ja armastada siinset riiki ei tähenda oma juurtest lahtiütlemist. «Enamik siinsetest vene noortest tunneb niimoodi,» usub ta.

Ennast peab Eduard Odinets eestlaseks, kelle emakeel on vene keel. Eesti keelt räägib ta aktsendiga, kuid puhtalt. Vanematega suhtleb emakeeles. Ning Kohtla-Järvele satub üsna sageli, mitte vaid volikogu liikme kohustes, vaid lisaks linna ainsa eestikeelse gümnaasiumi hoolekogu esimehena ning muidugi ka lähedasi külastama.

ÄRI VÕIB ALGUSE SAADA KA LABORIST

Foto: erakogu

Olga Tšubrik

OÜ TBD-Biodiscovery arendusjuht, PhD

Aasta 2005. Olen TÜ orgaanilise keemia õppetoolis kolmanda aasta doktorant. Ilus kevadine ilm. Meil valmis just uus teadusartikkel, kus räägime maailmale sellest, kuidas oleme avastanud lausa uue reaktsiooni. Päris hea ju!

Laboris on peaaegu kogu meie uurimiserühm: kes tõmbekapi, kes arvuti taga. Mina loen käsikirja veel kord üle, igaks juhuks. See poiss, kes arvuti taga istub, otsib mingit sarnast molekuli andmebaasist SciFinder ja täiesti juhuslikult satub uhiuue jaapanlaste artikli peale.

Selgub, et eile publitseerisid Jaapani teadlased artikli, mis on meie käsikirjaga väga sarnane.

Sellist vaikust pole ma enne kuulnud. Mitte keegi ei julge midagi öelda. Mina ka mitte. Kõik vaatavad lihtsalt mulle otsa. Mina aga lähen kohvikusse ja joon ühe tassi kohvi. Vaatan, kuidas väljas naudidavad inimesed mõnusat ilma ja kiirustavad kuhugi. Saan aru, et pean ka kiirustama. Veerand tunni pärast

olen tagasi laboris ja mul on idee. Korraldan kriisi-koosoleku.

Loeme jaapanlaste artikli rahulikult üle. Selgub, et artiklite teemad küll kattuvad, aga õnneks mitte sel määral, et meie käsikiri oleks jaapanlaste artikli koopiat. Formaalselt pole me tõesti enam esimesed, küll aga oleme teadusprobleemi märksa laiemalt uurinud.

Mõtleme välja, kuidas oma teksti umber sõnastada, et isegi kõige vihasem retsensent saaks aru: tegemist on väga uudse asjaga. Järgmiseks päevaks on meil uus käsikiri valmis. Kuu pärast võtab toimetus meie kirjatüki vastu, ajakiri on isegi kõrgema tsiteerimisindeksiga, kui see, mis jaapanlased valisid. Nii et läheb hästi. Hiljem olen aga sageli mõtisklenud, et sellist olukorda oleks saanud ka vältida. Kindlasti oleks ju võimalik teha tööd kiiremini ja efektiivsemalt. Katsed teisiti organiseerida. Saada need tulemused lihtsalt varem kätte ning enne jaapanlasi ka avaldada...

Kuidas saab teadlane olla oma valdkonnas edukas? Kõigepealt peab eriala meeldima, aga seejärel peab õppima midagi korraldama, sageli juhtima. Ülikoolis saab juhtimine sageli alguse üliõpilaste juhendamisest. Aja juhtimisest hakkad mõtlema siis, kui selgub, et oled kolm kuud niisama laboris istunud, midagi oleks justkui teinud, aga tulemusi pole. Või publitseerivad konkurendid oma eksperimentide tulemusi enne sind. Laboris pole sa ilmselt üksi, nii õpidki inimestega suhtlema. Ja kui selgub, et ülikoolis pole seda masinat, mida sul eksperimendis vaja läheb, õpid koostööd tegema ka välisteadlastega.

Laboris õpid ka riskijuhtimist: see puudutab nii ohutustehnikat kui ka võimalusi, et sinu geniaalseid ideid ei õnnestu kunagi praktikas realiseerida. Seda kõike õpime ülikoolis. Ja seda kõike selleks, et olla edukas teaduses. Või siis äris.

Praegu töötan ühe keemiaettevõtte arendusjuhina. Otsuseid tuleb vastu võtta kiiresti, aga mida paremini oma tegevust planeerid, seda vähem tuleb teha kriisikoosolekuid. Minu eriala õppekavas polnud sellist ainet nagu «Kriisijuhtimine» ega ka «Ajajuhtimine», ometi olen neid algtõdesid õppinud just Tartu ülikoolist ja orgaanilise sünteesi laboris. Usun, et minu kolleegidel siin ettevõttes (25 inimest, pooled doktorikraadiga) on sarnased kogemused.

Töö sellises ettevõttes, mis tahab Lääne-Euroopa ettevõtetega konkureerida, nõuab sügavaid erialaseid teadmisi. Kui ma käin välismessidel ja tutvustan potentsiaalsetele klientidele meie ettevõtet, siis kindlasti mainin mõningaid *case-study*'sid. Neid on meil terve rida.

Näiteks mõned aastad tagasi pöördus meie poole üks prantsuse firma. Oli vaja sünteesida kaheksa ühendit, mida keegi enne polnud teinud. Mõned mainekad Lääne-Euroopa keemiaettevõtted ei saanud projektiga hakkama. Kas Eesti keemikutel üldse oli mingeid võimalusi?

Vaatasime kirjandust, otsisime analooge, disainisime uusi sünteesiteid, tegime laboris katseid. Mõned ebaõnnestused, mõned läksid korda. Tegime valmis kaheksast ühendist kuus. Klient jäi rahule.

Kõlab justkui põnev teadustöö, ainult et tulemusi publitseerida ei tohi, sõlmitud on konfidentsiaalsusleping ja risk on suur. Kui projekt luhtub, ei teeni firma midagi. Kui mitmed projektid luhtuvad, ei saa keegi enam palka, sest seda firmat ka enam pole. Ja seda, kas projekt õnnestub või mitte, otsustavad nii ettevõtte töötajate erialateadmised ja -kogemused kui ka nende võime selliseid projekte juhtida.

Aastatega oleme edasi arenenud. Projektid, mida me praegu teeme, on palju keerulisemad, kui see kaheksa ühendi süntees. Tootearenduses on risk väga kõrge. Kui eesmärk on toota ravimi toimeainet, tuleb töötada välja uudne tehnoloogia, mis on varasemast meetodist efektiivsem. Isegi kui tootmine toimub kilo või tonnide mastaabis, algab kõik ikkagi laborist ja väikestest kolvidest. Ning sellest, mis sünteesiteid keemikud välja mõtlevad ja kas neid sünteesiteid saab ka tegelikkuses rakendada. Täpselt nagu teaduses.

Ma alati imestan, kui keegi küsib, miks ma töötan

MA ALATI IMESTAN, KUI KEEGI KÜSIB, MIKS MA TÖÖTAN ERAETTEVÕTTES JA ET KAS MEIL, DOKTORITEL, ON SINNA ÜLDSE ASJA. TEADUS OLEVAT JU KAUGEL NN REAALSEST ELUST. TEGELIKULT REAALNE EI OLE ELU MIDAGI MUUD KUI UUTE TEHNOLOOGIATE VÄLJATÖÖTAMINE.

eraettevõttes ja et kas meil, doktoritel, on sinna üldse asja. Teadus olevat ju kaugel nn reaalsest elust. Tegelikult reaalne ei ole elu midagi muud kui uute tehnoloogiate väljatöötamine. Olgu need moodsad ravimid või raketid. Ka raketiteadust saab teha firmas, isegi Eesti firmas.

Loomulikult ei ole doktoreid vaja konveierliinidele. Või sinna, kus saab veel efektiivselt hakkama aegunud meetoditega. Eestis on palju väikesi ja keskmisi ettevõtteid, kelle jaoks on neid moodsaid tehnoloogiaid keeruline ja kallis juurutada. Vähe-malt praegu saab ka vanaviisi.

Arendustöö vajab inimesi, kes oskavad kombineerida sügavaid teadmisi ja vastutust, mis väljendub õiges planeerimises. Ja mida rohkem arendustööd Eestis tehakse, seda rohkem vajab äri doktoreid või veelgi suuremate kogemustega teadlasi. Kust nad kõik tulevad? Ikka ülikoolist. Loodan, et mõned tulevad isegi minu endisest laborist. Seal sai üsna varsti selgeks, et neli aastat doktorantuuri pole üldse pikk aeg ja seda aega ei ole mõtet raisata.

Tekib küsimus, kes siis ülikooli jääb? Mida rohkem doktoreid ülikool toodab, seda rohkem neid läheb ettevõtlusse, seda rohkem tehakse arendustööd, selle tulemusena aga luuakse tööturul doktorikraadiga inimestele rohkem töökohti, seda suurem on konkurents ja seda parema valiku saab ülikool. Ülikooli jäävad need, kes tõesti tahavad tegeleda tõesti n-ö puhta teadusega ja kes on samas kõige andekamad. Sellest kõigest võidab nii ülikool kui ka äri, mis pole ju vastandid. [Ⓒ]

Lotmani juurde on
leidnud tee ajaloolased,
keeleuurijad, matemaatikud,
füüsikud...

TEADUSLIK SKLEROOS TEEB KÕIGE ENNE VANAKS, ON TÕDENUD AKADEEMIK JURI LOTMAN (28. VEEBRUAR 1922–28. OKTOOBER 1993), KELLE SÜNNIST MÕÖDUS ÄSJA 90 AASTAT.

Varje Sootak

varje.sootak@ut.ee

Teadus ei vaja tema hinnangul mitte ainult uut tehnikat ja uusi teadmisi, vaid ka hingelist ja vaimset paindlikkust. Lotman julges viimastel aastatel tunnista, et elab üle šokki, kuid söandas näha, kuidas temaaegsest tegijate põlvkonnast on saamas tunnistajate, mäletajate põlvkond. «Noored murraavad läbi ja lähevad edasi, tuleb leppida sellega, et paljud sellest, mida nad teile räägivad, ei ole enam arusaadav, et te vist ei ole enam sellel tasemel,» on Lotman öelnud intervjuus kolleeg Peeter Toropile. Lotman toonitas, et väga sageli heidab hilisem käsitlus uut valgust aspektidele, mida nemad, kaasaegsed, ei märganud.

ALGUS KIRJANDUSEST

Alguses märkasid Lotman ja tema kaasaegsed semantilisi seoseid humanitaarias: kirjanduses, ajaloos. Lotman oli pärit kodust, kus lastele kingiti vaid raamatuid, ta oli kooli lõpuks läbi lugenud kogu Tolstoi ja Dostojevski loomingu, lõpukirjandina esitas vihikutäie Blokki, jõudmata seda isegi üle lugeda. Pööraselt lugenuna ja Leningradi ülikoolis üliõpilasena tööd teinuna, kuid juudi rahvuse tõttu vabadiplomi saanud ning seal tööd mitteleidnuna avanes talle Tartu. Lotmani sõnul oli Tartu tema saatus. Ja ka vastupidi

– maailm hakkas Tartut teadma Lotmani Kääriku suvekoolide ja semiootikakoolkonna tõttu.

Kirjanduse metodoloogiaküsimused viisid õpetlase koos vene kirjanduse kateedri kolleegidega lingvistiliste ja strukturalistlike meetodite, semiootika juurde. Kirjanduse analüüsi meetodid kandusid üle teistele humanitaaraladele, nagu muusika, film, folkloor, teater jt. Lotmani üks armastusi oligi film, ta oli ka sage ülikooli filmiklubis käija. Kuid samamoodi võlus semiootikut teater.

Teatriteaduse dotsent Luule Epneri sõnul mõjutasid Lotmani ideed Lääne teatrisemiootikat tugevalt juba 1960. aastate lõpust, eelkõige monograafia «Kunstilise teksti struktuur», mis tõlgiti kiiresti saksa ja inglise keelde. Lotman avaldas ka kitsamalt teatri kunstikeelt käsitleva artikli «Lavasemiootika», mille põhiväited pole Epneri sõnul tänaseni tähtsust minetanud. «Teatrit pidas ta «semiootika entsüklopeediaks», kuna teatrietendus (kui tekst) kujutab endast paljude märgisüsteemide keerukat koostlust – ansamblit.» Eestis hakkas teatrisemiootika loenguid 1990. aastail pidama Luule Epner, neid jätkas Ester Võsu; ka semiootiline lähenemisviis hakkas teatriuurimises rakendamist leidma.

Epner rõhutas, et tänapäeva etendusuuringutes tegeldakse argielu teatraalsusega, mängu mitmesuguste vormidega. «Uut tähelepanu on leidnud Lotmani

uurimused vene argikäitumise poetikast, mängust, kultuuri arengumudelitest jne.» Tema arvates ühendab Tartu–Moskva koolkond kultuuriteoreetilised mudelid ja meetodid huviga kultuurinähtuste sotsiaalse ja ajaloolise konteksti vastu ning sellisena köidab ka tänapäeva teatriuurijaid.

HUMANITAARIA LAI SKAALA

Tallinna ülikooli Eesti humanitaarinstituudi kultuuriajaloo dotsendi Marek Tamme sõnul on piirid tänapäevase kultuuriajaloo ja lotmanliku kultuurisemiootika vahel väga õhedad, sest mõlema lähenemistes on palju ühist.

Ajaloolasena hindab Tamm eriti Lotmani hilisemaid töid, mil ta tõi kultuurisemiootikasse selgemalt dünaamilise mõõtme ja toonitas vajadust historiseerida semiootiline uurimistöö. Lotmani asutatud sarja «Töid märgisüsteemide alalt» viimane tema eluajal ilmunud number (nr 25, 1992) kandis üldpealkirja «Ajalugu ja semiootika». «Selle eessõnas tões Lotman, et ajaloo tunnetamine on muutunud semiootiliseks, semiootiline mõtlemine on aga omandanud ajaloolisi jooni,» märkis Tamm.

Marek Tamme sõnul õpetas Lotman sedagi, et iga ajaloolane on paratamatult semiootik, isegi kui ta pole sellest teadlik, sest minevikku uurib ajaloolane tekstide vahendusel, aga tekstid ei ole kunagi tegelikkus ise, vaid

kodeeritud mudel tegelikkusest. «Ühes oma kõige huvitavamatest artiklitest ajaloo vallas, «Jumala tahe või hasartmäng? (Seaduspärane ja juhuslik ajaloo protsessis)» (1994), kirjutab Lotman tabavalt, et sündmuse «nagu see on» ja ajaloolase vahel seisab tekst, mis muudab teaduslikku situatsiooni täielikult.» Lotmani väitel on tekst alati kellegi loodud, ta on toimunud sündmuse tõlge mingisse keelde – «Üks ja sama reaalsus aga annab eri viisil kodeerituna tulemuseks erinevad – mõnikord vastakad – tekstid.» Juri Lotmani Tartusse saabudes hakkas peagi regulaarselt ilmuma ülikooli toimetiste sari «Tõid vene ja slaavi filoloogia alt», hiljem ka Tartu semiootikute üks elutõid, eespool märgitud iseseisev «Tõid märgisüsteemide alt». Viimast on peetud maailma esimeseks semiootikaajakirjaks, mis praegu kannab nime «Sign Systems Studies». Nende väljaannete autorid eesotsas professor Lotmani ja tema abikaasa professor Zara Mintsiga arvestasid alati võimlust, et sarja iga kõide võib jääda viimaseks. Sageli kärbiti väljaannete mahtu ja tiraazje, tsenseeriti mitu korda ning venitati trükkimisega. Kohalikele juhttegelastele oli semiootika rohkemgi pinnuks silmas kui kolleegidel Venemaal.

Kultuurisemiootika professori Peeter Toropi hinnangul pole Eestis kuigi palju selliseid humanitaarteadusi, mis Lotmani töödest impulsse poleks saanud. Lotmani viimase eluperioodi tööd on tema sõnul tugevasti mõjutanud humanitaarteaduste metodoloogilist uuenumist ja

kvalitatiivsete meetodite uudset kasutamist. «Brasíliias toimunud maailma esimesel semiosfääriuurijate kongressil väärtustati Lotmani pärandit seoses uurimisobjektide piiritlemise ja holistliku käsitlemise dünaamikaga. USA-s Michigani ülikoolis ilmus rahvusvaheline kogumik Lotmani ja briti kultuuriuuringute ning selle ameerika arenduste vahelistest seostest,» lisas Torop.

Lotman on andnud tugeva teoreetilise aluse ka keeleuurijatele. Üks lähenemistest on näiteks Eesti Keele Instituudi direktori ning TÜ antropoloogilise ja etnolingvistika professori Urmas Sutropi põhivärvinimede semiootiline teooria. «Olen Lotmani ideid rakendanud värvinimede ja eesti keele ajaloo uurimises ning tema ideid ka edasi arendanud.»

Sutropi eesmärk on luua põhivärvinimede semiootiline teooria, kus ta lähtub Lotmani kommunikatsioonimudelitest, milles keel on ajaloo seotud. Seda mudelit on vaja täiendada arvukate keeletelgedega, mis korraldavad ja modelleerivad värvide semantilist välja.

Eesti ja võrdleva rahvaluule professori Ülo Valgu sõnul arendati sarjas «Tõid märgisüsteemide alt» 1970. aastal avaldatud artiklites folkloristika valdkonnast strukturalistlikku, võrdlev-filoloogilist ja tüpoloogilist mõtlemist ning teisisi omal ajal aktuaalseid suundi, mis otsisid rahvaluule lõputu varieeruvuse varjust stabiilseid mustreid ja algset ühispärandit. «21. sajandi rahvusvahelise folkloristika probleemidering on ühiskonnale

orienteeritum ning haakub paljus just Lotmani teaduspärandiga.»

Lotmani üldteoreetilistes töodes on mõtestatud oma ja võõra kultuuri piire, mis aitab selgitada pärimusrühmade vastandamist ning «teise» demoniseerimist rahvausundis, näiteks Euroopa nõiaaproteksides. «Lotmani paindlik tekstiteooria on aidanud esile tuua pärimustekstide mitmekihilist sügavust ning traditsiooni ja uuenduslikkuse vahetõrke rahvaluules. Lotman on ka suurepärase ja faktitruu etnograaf, kes on põhjalikult kirjeldanud vene aadli argikultuuri, paistes silma tugevalt eetilise hoiakuga.» Valgu sõnul näitab Lotman, et kultuurimälu hõlmab nii kirjalikke kui ka suulisi tekste ja et autorifunktsioonita folkloori kui argikultuuri nähtust saab edukalt uurida kirjandusteadusegi analüütiliste meetoditega. «Tema teoste ja mõtete tähendus folkloristide jaoks on ajas kasvanud.»

MITTE AINULT HUMANITAARIA

Professor Toropi sõnul löi uue ajakirja «Cultural Science» väljaandja John Hartley Lotmanile toetudes Austraalia identiteediteooria, mida nimetas Austraalia semiosfääriks. Tema väitel on Lotmani hilisemad teosed semiosfäärist ja kultuuriplahvatuses innovatiivsed, sest haakuvad uusima majandusteadusega ja võimaldavad luua seni kultuuriteaduses puudunud uut tüüpi paindliku kultuurikäsitluse. Viimase näiteks toob Torop Poolas ilmunud kahekõitelise käsitluse Tartu–Moskva kultuurisemiootikast,

Professor Juri Lotman loengut pidamas 1974. aasta märtsis.

mille teine köide on pühendatud rakendussemiootikale. «Siin peitubki kultuurisemiootika üks olulisemaid väärtusi – olles tähtis metodoloogiale, on ta veelgi olulisem erinevate kultuurinähtuste analüüsitavuse tekitajana.» Seetõttu on Toropi sõnul semiootika huvi kasvanud just kõige kiiremini arenevates valdkondades (kino, uus meedia jne).

Meediauuringute dotsendi Maarja Lõhmuse sõnul ongi ajakirjandus oma olemuselt semiootika, märgisüsteem. «Lotmani teooriad on dialoogilised, sh Bahtini, Jakobsoniga, Ecoga.» Oma doktoritöö «Avalik tekst totalitaarses süsteemis» tegi Lõhmus dialoogiliselt Lotmani töödega. «Lotmani kultuurikäsitluse puhul võime kõnelda laiemalt ühiskonnakäsitlusest, sest see hõlmab süsteemide eri tasandeid. Tihti näeme ka hilistes tekstides ta tee algust, Puškini uuringuid.» Puškin oli Lotmani suuri lemmikuid, «Jevgeni Onegini» autorist üllitas Lotman mitu monograafiat.

Professor Toropit on häämanud Lotmani teoste omadus avaneda igal uuel lugemisel uut moodi. «Seetõttu võib Lotman pakkuda värskaid ideid mitte üksnes noorele lugejale või teise valdkonna esindajale, vaid ka neile, kes on Lotmani loengutel istunud, teda eluaeg lugenud, isegi uurinud.» Ta märkis, et Lotmani töödes ei ole enamasti pikki bibliograafiaid, kuid ometi selgub, et ta oli tihedas dialoogis rahvusvahelise teadusega, liikus selle avangardis ja on tänini säilitanud oma värskuse. «Seetõttu on iga uus tõlge inglise keelde mitte killuke teaduslugu, vaid uus impulss teaduse arengule.»

Lotmanilt on saanud impulsse oma teadusideede arendamiseks mitmed Eesti noorema põlve teadlased. Torop peab ehk kõige paradoksaalsemaks Lotmani viimist politoloogia diskursusesse ja kasutamist hegemoonia mõiste käsitlemisel, kuigi teadlane eluajal ideoloogilisi teemasid tsensuursetel kaalutlustel vältis.

Näiteks Tallinna ülikooli

vanemteadur Peeter Selg ja Tartu ülikooli teadur Andreas Ventsel on arendanud dialoogi nüüdisaegse poliitilise teooria ühe juhtfiguuri Ernesto Laclau hegemooniateooria ja Juri Lotmani kultuurisemiootilise lähenemise vahel. Eesmärk on välja töötada üldteoreetilise raamistiku kontseptuaalsed vahendid, mis hõlmavad selgemini sotsiaalse reaalsuse ja võimu vahekordi. Semiootilise orientatsiooniga poliitikaanalüüsi teemalised on ka nende doktoritööd.

Veelgi enam, ka füüsikud ja matemaatikud on leidnud tee Lotmani juurde. Näiteks diferentsiaal- ja integraalvõrrandite dotsent Peep Miidla peab Lotmani mudeli definitsiooni «maailma parimaks» matemaatilise modelleerimise käsitlemise alustalaks. «Ekspluateerides» Lotmani definitsiooni, et mudel on tunnetatava objekti analoog, mis asendab objekti tunnetusprotsessis, ning lähtudes matemaatilise mudeli mõiste paljudest teistest tõlgendustest, tões Miidla, et matemaatika on ainus teadus, kus mudel ja objekt kokku langevad.

Eespool on toodud vaid üksikud näited akadeemik Juri Lotmani kultuuripärandi edasiarendusest. Lotman on olnud arvamusel, et uus teaduslik avastus on põhimõtteliselt etteaimamatu, prognoosimatu. Kui ühe sähvatus valgus ammendub, selgub: «/...sellest, mille me praegu kuulutasime olematuks, saab tulevase sähvatus kolle. Just nii me liigumegi edasi /.../». [Ⓣ] Kasutatud kirjandus vt: www.ajakiri.ut.ee.

Aastavahetus füüsikaga ekvaatoril

MINUL JA TARTU ÜLIKOOLI ESIMISE KURSUSE FÜÜSIKATUDENGIL ANTS REMMIL AVANES VÕIMALUS VÕTTA UUS AASTA VASTU KAUGEL LÕUNAMAAL, LOMBOKI SAAREL INDONEESIAS.

Jaan Kalda

TÜ teaduskooli mentor

Poolteise aasta eest kuulutas rahvusvahelisel füüsikaolümpiaadil (RFO) Indoneesia delegatsioon, et korraldab aastavahetusel 2011/2012 esimese maailma füüsikaolümpiaadi (MFO).

Jõuproov planeeriti suurejooneliselt ja seda iseloomustati kõlavate sõnadega: võitjale lubati tõelise tšempioni tiitel ja auhinna 15 000 Ameerika dollarit. Võistluse deviisiks kuulutati «Väljakutse tšempionile!».

Tol ajal võis tekkida küsimus, kas meil on vaja veel ühte, näiliselt konkureerivat võistlust. Peagi sai selgeks, et MFO ei ürita kuidagi RFO-d kõrvale tõrjuda, vastupidi: RFO kuldmedali laureaate seatakse etaloniks ning kõigile füüsikasõpradele üle maailma tahetakse anda võimalus nendega rinda pista.

Et asi toimiks, kutsutakse kõik RFO kuldmedali omanikud võistlusele korraldajate kulu ja kirjadega (sh on isegi taskuraha), ka hõbemedali omanikud on oodatud, kuid nemad peavad sõidupiletite jaoks ise sponsorid leidma. Ülejäänutel on võimalus pääseda võistlusele läbi eelsõela, mis algab aasta varem: võistluse kodulehelt tuleb alla laadida kümme ülesannet, need lahendada ja lahendused korraldajatele saata.

MFO vanusetsensus on sama, mis RFO puhul: jooksva aasta

suveni ei tohi osaleja ülikoolis õppinud olla (võistlusele vahetult eelnevale sügissemestrile keeld ei laiene).

POOLTEIST PÄEVA LOMBOKILE

Eelmisel suvel Bangkokis RFO-l õnnestus Ants Remmil tuua Eestisse tosina-aastase vaheaja järel kuldmedal ning sellega lunastada ühtlasi pilet MFO-le, samal ajal sain mina kutse osaleda võistlusel žürii liikmena. Võimalus sõita olnuks ka aasta nooremal Jaan Tootsil, kes sai RFO hõbemedali, kuid paraku jäi tal piletisponsor leidmata.

Võistlus toimus Bali naaber-saarel, sest Indoneesia valitsus oli otsustanud, et Bali eelistamine turistide poolt on ebaõiglane

ning asunud aktiivselt reklaamima Lomboki saart. Lisapõhjustuseks oli, et vihmaperioodil, mis parasjagu käes, on Lombok Balist tunduvalt selgema taevaga ning märksa looduslähedasem ja turistidest puutumata.

Lomboki saarele jõudmine pole lihtne, erinevalt Balist ei saa Euroopa turismifirmadest sinna pileteid osta. Reisi viimane jupp Bali–Lombok on küll lühike, vaid 20 minutit lendu, kuid pikendab niigi juba ööpäevapikkust reisi Eestist, mis algab laevasõidust Helsingisse, veel poole päeva võrra. Saar on umbes sama suur kui Bali, seda nii elanike arvult kui ka pindalalt (3 miljonit inimest umbes kahe Saaremaa suurusel pinnal), erinevalt Balist on enamik kohalikest islamiusu-

Kaluriküla paatidega

lised, välja arvatud ligi 10% Baliit sisserännanud hinduiste.

Turistide vähesuse osas tuleb nõustuda: Lombokil neid eriti ei olnud ja seetõttu kujunesime meie ringi liikudes üldiseks tõmbenumbriks. Esimesel rannakäigul oli seal parasjagu klassitais lapsi, kes olid koolivaheajal koos noore õpetajaga inglise keele intensiivkursusel. Ilmselt oli neile tehtud ülesandeks rannas turiste püüda ja nendega inglise keele vestelda. Et aga teisi ei olnud, ümbritses meid varsti suure hulk elevel koolilapsi, kes kõik tahtsid teada, mis su nimi on, mis ametit pead, kust tuled jne.

JÄÄTMEKÜLLANE LOODUSPARADIIS

Ärasõidueelsel päeval tellisime takso, umbes 30 euro eest on võimalik tellida autojuht, kes terve päeva (8 tundi) sind sõidutab ja on teejuhiks, ning lasime end viia saare lõunaranda, mis pidi kuulu järgi olema suhteliselt inimitühi. Seda see tõesti oli, kohalikku külla polnud tsivilisatsioon peaaegu jõudnudki, kui välja arvata mõned mootorrattad ja see, et muidu traditsioonilise vormiga kaluripaate taga käis nüüd mootor, ning rannas olime ainsad hingelised.

Tähelepanuväärne oli aga taksojuhi jutt: selgus, et tema kümneaastase karjääri jooksul oli see alles teine kord, kus tal tuli sinna sõita, esimene kord olevat see olnud kolme aasta eest kahe austraallasega.

Üldiselt aga peab Indoneesia valitsus veel väga palju tööd tegema, enne kui turistid tahavad

Kanu võis kohata igal sammul.

Fotod: 3x erakogu

Lombokil käima hakata. Probleem on eeskätt selles, et erinevalt põhjapoolsest naabersaarest vedeleb igal pool prügi, igapäevased jäätmed visatakse lihtsalt välja ukse taha vedelema. Pealinn Mataram ei ole ka, vaatamata turistide vähesusele, kaugeltki inimitühi koht, tänavad on täis autosid ja mootorrattaid ning tippundidel on liikumine üsna vaevaline.

Võistlusest enesest rääkides tuleb kõigepealt tõdeda, et enam kui 50-st RFO kuldmedalisajaast oli kohal vaid tosinkond, lisaks veel mõned hõbemedali võitnud ja kümnekond eelvooru läbinut. Raske öelda, miks nii ahvatleva võistlusreisi juures nõnda palju kõrvalejääjaid oli. Viiest hiinlasest sai tulla vaid üks, sest samal ajal oli Pekingi ülikoolides eksamisesioon, võimalik, et ka mõne teise riigi esindajatega oli sama prob-

leem. Peale selle ei pruukinud osa kutsutuist teadagi, et neid oodatakse: sõnumi pidid edasi andma juhendajad, kes võisid aga teatamise unustada.

MFO ülesanded olid poole aasta tagustest RFO omadest oluliselt raskemad ja huvitavamad. Meenutades deviisi «Väljakutse tšempionile!», võib öelda, et võistlus täitis oma eesmärgi: kui esimese teooriaülesande tegi peaaegu täies mahus ära kümnekond võistlejat, siis teisest enam kui poolega said hakkama vaid kaks, parimana meie Ants ja teisena MFO üldvõitja Kexin Yi Hiinast. Muudes ülesannetes suuri vahesid enam ei tekkinud ning Eesti sai kokkuvõttes MFO-l teise koha.

Kui tänavu suvel toimub RFO Tartus, siis võitjad saavad koos kuldmedaliga ka sümboolse pileti Lääne-Papuausse teisele MFO-le. (U)

Arne Merilai

Vokimeister Õnne tähendus

Arne Merilai artiklimonograafiad on järjekindlad, jõulised ja ergutavad raamatud, mis koondavad Eesti ühe võimekama õpetlase tähtsamaid esseid, ettekandeid ja arvustusi.

*Professor Thomas Salumets
University of British Columbia, Vancouver*

TARTU ÜLIKOOLI KIRJASTUS

www.tyk.ee

IN MEMORIAM

Lembit Sossi

22.06.1943–03.02.2012

3. veebruaril lahkus meie hulgast 69. eluaastal Tartu ülikooli õppejõud, füüsik-teoreetik Lembit Sossi. Teoreetiline füüsika sai tema põhitegevuseks 1971. aastal, kui ta alustas tööd TÜ teoreetilise füüsika kateedris, alguses vanemlaborandi ja seejärel vanemõpetajana, hiljem lektori, teaduri ja dotsendi ametites.

1980. aastal kaitses Lembit Sossi professor Paul Kardi juhendamisel kandidaadiväitekirja optiliste interferentskatete teooria alal. Nende uuringute eest anti talle 1985. aastal koos Paul Kardi, Nikolai Kristoffeli ja Vladimir Fedossejeviga Eesti teaduspreemia.

Optiliste katete teooria jäi ka edaspidi tema teadushuvide ringi, kuid lisandusid veel mittelineaarse dünaamika probleemid, diferentsiaalvõrrandite teooria eri aspektid, arvutusmeetodid jm.

Kokku oli Lembit Sossi seotud Tartu ülikooli füüsikaosakonna ja seejärel füüsika instituudiga 40 aastat. Laia silmaringi ja sügava eruditsiooniga isikupärase õppejõuna oli ta füüsikatudengite hulgas väga hinnatud. Lembit Sossi loetud kursuste arv on märkimisväärselt suur, siia kuulub ilmselt enamik teoreetilise füüsika põhikursusi, lisaks veel kitsamalt erialased loengud.

Ta on paljude õppevahendite

Foto: erakogu

autor ning juhendanud mitmeid teoreetilise füüsika bakalaureuse- ja magistritöid. 2011. aastal autasustati Lembit Sossit TÜ väikese medaliga.

Füüsikud jäävad Lembit Sossit mäletama kui erudeeritud akadeemilist õppejõudu ja teadlast ning sügavate kultuurihuvidega kolleegi.

TÜ füüsika instituut

IN MEMORIAM

Peet-Henn Kingisepp

10.12.1936–31.01.2012

31. jaanuaril lahkus meie hulgast armastatud kolleeg, emeriitdotsent Peet-Henn Kingisepp.

Peet-Henn Kingisepp sündis 1936. aastal Tartu ülikooli õppejõudude perekonnas. 1954. aastal lõpetas ta Tartu 5. keskkooli (praegune Tamme gümnaasium), mälestused poisteklassis õppimi-

se ajast on koondatud Kingisepa käe all välja antud kogumikku, mis ilmus trükist 2009. aastal. Oma vanemate, füsioloogiaprofessor Elise Käer-Kingisepa ja farmakoloogiaprofessor Georg Kingisepa jälgedes astus Peet-Henn Kingisepp TRÜ arstiteaduskonda, mille ta lõpetas *cum*

Foto: erakogu

laude 1961. Kaks aastat õppis ta eriprogrammi alusel biofüüsikat TRÜ füüsika-matemaatikate-

duskonnas.

Kingisepp töötas 1963–1970 TRÜ biofüüsika laboratooriumi nooremteadurina, millele järgnes aspirantuur füsioloogia kateedris ja meditsiinikandidaadi kraadi kaitsmine 1973. Paar aastat töötas ta TRÜ spordimeditsiini ja ravikehakultuuri kateedris, aastast 1975 kuni elu lõpuni oli ta seotud füsioloogia instituudiga, algul vanemõpetajana ja aastast 1980 dotsendina.

Dotsent Kingisepa teaduslik huvi oli suunatud eelkõige hingamis- ja südame-vereringesüsteemi funktsionaalse seisundi hindamise võimalustele. ÜTÜ füsioloogia ringis jagas ta oma teadmisi ja huvi paljudele tulevastele arstidele ja teadlastele. Kingisepp oli Eesti füsioloogia seltsi, Eesti biomeditsiinitehnika ja meditsiinfüüsika ühingu ning European

Respiratory Society liige, peale selle kuulus ta meditsiini- ja farmaatsiterminoloogia komisjoni.

Kõik arstiteaduskonnas õppinud tudengid mäletavad Kingiseppa kui võrratut õppejõudu, tema loengud ja praktikumid olid alati selged ja loogilised, tänu tema armastusele eesti keele vastu oli iga sõna õiges kohas ja üheselt mõistetav. 1984. aastal õhukese vihikuna ilmunud «Inimese füsioloogia lühikursus» Kingisepa sulest täienes iga paari aasta tagant, sõna «lühikursus» tuli pealkirjast varsti maha võtta. Tänapäevaks on sellest saanud üks enimloetud eestikeelseid õpikuid arstiteaduskonnas.

Tänu Kingisepa entusiasmile on koondatud ühiste kaante vahele kõik füsioloogia praktikumide juhendid. Lisaks on tal jätkunud aega ja tahtmist tegelda

füsioloogia õpetamise ajalooga Tartu ülikoolis. Koostöös TÜ ajaloo muuseumiga on paljud noored huvilised näinud Kingisepa eksperimente ajalooliste mõõteaparatuuridega.

Pärast tööpäeva lõppu võis sageli kohtuda Peet-Hennuga mõnel kontserdil või Tähtvere pargis suusatamas. Muusika- ja spordipisikuga püüdis ta nakatada kõiki oma kolleege ning loomulikult oma lapsi ja lapselapsi. Temaga oli väga hariv käia välislähetest, sest alati teadis ta rääkida lugusid kuulsatest arstiteadlastest või heliloojatest, kes selles linnas kunagi elanud olid.

Jääme mäletama Peet-Henn Kingiseppa kui äärmiselt viisakat, sõbralikku ja hea huumorimeelega inimest.

TÜ füsioloogia instituut

IN MEMORIAM

Tiiu Sild

17.07.1958–16.02.2012

Tiiu Sild, neiu põlvnenimega Gutmann sündis 17. juulil 1958. Pärast kunstikallakuga Tallinna 46. keskkooli kuldmedaliga lõpetamist asus ta õppima TRÜ-sse orgaanilise keemia erialale, mille lõpetas *cum laude* 1981. aastal.

Pärast ülikooli lõpetamist töötas Sild keemiainsenerina, siis sooritas magistrieksami molekulaarbioloogias ja kvalifitseerus molekulaardiagnostika erialale,

luues Eestis esimese kliinilise papilloomviiruse diagnostika süsteemi. Emapuhkuste ajal tegeles ta tarbekunstiga ja lõi oma väikefirma.

Silla elutööks kujunes teaduskeskus AHHA, mille juhiks ta sai 1997. aastal. AHHA loomisel leidsid rakendust tema mitmekülgsed võimed: originaalsed ideed, julgus mõelda suurelt ja oskus oma mõtteid teoks

Foto: Andres Tennus

teha. Kuigi alustati nullist, ilma oma ruumide ja eksponaatideta, hakkas keskus algusest peale korraldama suurejoonelisi näitusi, mis kogusid rekordarvu vaatajaid. Silla eesmärk oli muuta teadus

tavalisele inimesele põnevaks.

Silmaga nähtavaks etapiks sai 2011. aasta kevadel AHHA A maja valmimine. Omaette päriliks sai sealne planetaarium, esimene täissfääriline mudel maailmas. Sild on olnud AHHA arengu promootor, strateeg ja visionäär.

Teaduskommunikeerimine algas tema jaoks tegelikult molekulaardiagnostika päevil, kui selgus, et arstidele oli tarvis lihtsalt, kuid pädevalt selgitada, millised on uue viirusdiagnostika eelised. Ta

kirjutas ka populaarseid artikleid laiale publikule ning õpetajad kasutasid tema geeniartikleid meelsasti oma bioloogi tundides.

Et teaduskeskuse juhtimine eeldas ka sotsiaal-pedagoogilisi teadmisi, alustas Sild TÜMRI loodusteaduste lektoraadi juures doktorantuuriõpet, teemaks teaduskeskuste mudelid maailmas.

Ta on osalenud noorte teadlaste konkursi žüriis ja valitud võimsa teaduskeskuste võrgustiku ECSITE juhtorganisse. Tema

juhtimisel algatati Eestis teadusfestivalide traditsioon (2007), mis võtab üha hoogu üle euroopalise teadlaste öö raamüritusena.

Tiiu Silda on tunnustatud Eesti vabariigi Valgetähe V klassi teene-temärgiga, TÜ aumärgiga, Tartu medaliga, teaduse populariseerimise eest elutöö preemiaga (2011), kultuurikandja aunimetusega 2011. aasta produktendikateegoorias (antud postuumselt aastal 2012) ja Tartu linna aukodaniku tiitliga (samuti postuumselt).

NIKOLAI KRISTOFFEL – 80

Foto: erakogu

5. märtsil saab 80-aastaseks välja- paistev Eesti füüsik, tahkisteooria *grand old man*, professor Nikolai Kristoffel. Juubilar on sündinud Rakveres legendaarse ladina keele õpetaja perekonnas. Juba enne akadeemilise karjääri alustamist jõudis ta koolipölvkes Virumaa maletšempioni tiitlini. Akadeemiline karjäär algas aspirantuuriga Eesti teaduste akadeemia füüsika ja astronoomia instituudis kohe pärast TRÜ lõpetamist 1955 *cum laude* teoreetilise füüsika erialal.

Füüsika-matemaatikakandidaadi kraadi sai ta 1959. aastal TRÜ-st, millele peagi, aastal 1967, järgnes füüsikadoktori väitekirja kaitsmine Leningradi riiklikus ülikoolis.

Professor Kristoffelil on selja taga rohkem kui pool sajandit viljakat teadustegevust – tunnistajaks üle 300 teaduspublikatsiooni – ja paljude kandidaadi- ning doktoritööde juhendamine. Füüsika ja astronoomia instituudist väljakasvanud füüsika instituudis, mis alates 1997 kuulub TÜ koosseisu, on ta läbinud teekonna aspirandist laborijuhatajani, töötades samal ajal ka ülikoolis õppejõuna, alustades 1958 assisendina ja 1974 professorina. Aastast 1997 on ta emeriitprofessor ja ühtlasi vanemteadur.

Oma uurimistöoga tahkisteooria alal, mis hõlmab nii defektidega kristallide teooriat, struktuurseid faasisiirdeid ja ferroelektrikuid, tahkiste spektroskoopiat ja optilisi efekte kui ka kõrgetemperatuurset ülijuhtivust, on Nikolai Kristoffel rahvusvaheliselt tuntud ja tunnustatud teadlane. Ta

on töötanud külalisprofessorina ja uurijana Stuttgarti, Karlsruhe, Milano, Kenti ülikoolides ja Max Plancki tahkiseuuringute instituudis Stuttgartis. Olulise panuse on ta andnud teadustöö ja arvukate rahvusvaheliste teaduskonverentside organiseerimisel. Nikolai Kristoffel on Euroopa teaduste ja kunstide akadeemia liige.

Eestis on professor Kristoffelit kui silmapaistvat füüsikut autasustatud riiklike teaduspreemiatega aastatel 1965, 1985 ja 2004, Tartu ülikooli suure medaliga ja Eesti füüsika seltsi, mille asutajaliige ta on, aastapreemiaga.

Last but not least – Nikolai Kristoffel on jäänud truuks oma noorpölvkes harrastusele ja lisaks akadeemilistele tiitlitele kannab ka rahvusvahelise meistri tiitlit kirimales.

Soovime juubilarile tervist ja jätkuvat edu füüsika fundamentaaluuringutes, aga ka unikaalseid leide margikollektsiooni ning köitvaid bridži- ja malepartisiid!

kolleegid ja õpilased

TÕNIS METS – 60

Foto: Andres Tennus

16. märtsil saab 60-aastaseks TÜ ettevõtluskeskuse juhataja professor Tõnis Mets. Kui keegi võiks öelda, et tema teine eesnimi on «innovatsioon», siis on see Tõnis, Tartu ülikooli esimene ettevõtlusprofessor.

Alustame sellest, et tehnikaülikooli (TPI) lõpetamise järel õppis Tõnis Moskva patendiinstituudis, seejärel GOSNITI aspirantuuris. 1987. aastal kaitses ta diiseltrakto-

rite kütusesüsteemide diagnostikaprobleeme käsitleva kandidaaditöö, praeguses mõistes doktoritöö – tegemist oli toona rahvamajandusele kahtlemata olulise teemaga, mis pole globaalse kütusekriisi tingimustes kaotanud aktuaalsust tänapäevalgi. Siin avaldubki Tõnise tegevuse tähelepanuväärne joon. Ta ei tee teadust lihtsalt teaduse pärast, vaid sellel kõigel peab olema mingi praktiline, ühiskonna jaoks kasulik vili.

Pärast Moskva perioodi tegutses ta juhtiva konstruktorina Eesti teaduste akadeemia SKB Tartu filiaalis ning juhtis sama filiaali Eestis üleminekuajal. Sellele järgnesid kahtlemata seikluslikud aastad eraettevõtluses, mis on varustanud Tõnist hindamatu praktilise kogemusega, mille abil üliõpilastelt pädevaid äriplaan nõuda.

Siinjuures ei saa mainimata jätta, et Tõnis on teadustööks ja ettevõtluse arendamiseks taotlenud ja juhtinud ülikoolis, Tartu regionis ja Eestis enam kui 20

projekti – kokku üle 1,5 miljoni euro väärtuses – ning on osalenud seitsmes sihtfinantseeritavas uuringus ja grandiprojektis.

Viimased viis aastat on professor Mets arendanud Tartu ülikoolis ettevõtlusmetoodikat, mis on saanud tuntuks kaubamärgina Ettevõtluskodu®. Selle ainulaadse metoodika abil on ülikoolist pungunud enam kui nelikümmend uut firmat väga erinevates valdkondades, nagu infotehnoloogia, füsioterapiateenused, disain, kunstigalerii turunduskorraldus, paadiehitus jne.

ETIS-es võib loendada professor Metsal üle 100 publikatsiooni ning 15 patentset leiutist. Ehkki ansambel Ruja laulis, et lajutajaid enam on kui leiutajaid, on meil olnud rõõm töötada ülikoolis koos ühe tähelepanuväärse leiutajaga.

Loodetavasti ootab meid ees veel pikk ja suurepärase tulemusetega koostöö!

kolleegid

MAI SARNET – 70

Foto: erakogu

28. märtsil tähistab 70. sünnipäeva Mai Sarnet, staažikas õpetaja ja kultuurikõrgkooli loomise eestvedaja, kes on käinud koos Viljandi kultuuriakadeemiaga kultuurikoolist kõrgkooliks kasvamise teed üle 45 aasta.

Sarnet on seotud kultuurierialade õpetamise ja arendamisega alates 1965. aastast. Leningradi riikliku kultuuriinstituudi lavastaja diplomiga (1965–1970) Mulgimaa juurtega kultuurijuhist kujunes hinnatud kultuurikorralduse eriala lavakõne ja programmide stsenaariumite õppe pedagoog.

Tollaste erialapraktikate juhendajana sõitis ta läbi kõik Eesti kultuuri- ja rahvamajad. Väga paljud maakondade kultuuritöötajatest on olnud Sarneti õpilased.

Just tema algatusel alustati 1980. aastatel diskussiooni Viljandi kultuurikooli kõrgkooliks kujundamise teemal. 1990. aasta sügisest kinnitati Sarnet loodava rakendusliku kõrgkooli Viljandi kultuurikolledži esimeseks õppeprorektoriks.

Sarneti juhtimisel koostati esimesed õppekavad kõrghariduse baasil, mida tuli 1991. aasta augusti sündmuste aegu läbi

«halli kivi» suruda: teel õppekavade kinnitamisele seisid Maies Toompeal kivist barrikaadid. Tollased keerulised sündmused ei suutnud siiski takistada Viljandises esimese kõrgkooli rajamist.

1994. aastal alustas Sarnet kultuurikolledži uue pedagoogilise suuna, kooli huvijuhtide eriala ettevalmistamist, mis kujunes tolle aja kolledži kõige arvukamaks ja jõulisemaks erialaks. Täna on sellest välja kasvanud kultuuriakadeemia kultuurhariduse osakond.

Ta on osalenud ka mitmetes kultuuriuuringutes, tema

uurimustöö «Elanikkonna huvi erinevate klubiürituste vastu» avaldati 1981. aastal brošüüris «Klubi ja kaasaeg». 2000. aastate alguses viis Sarnet läbi kultuuriuurimuse rahvakultuuri hetkeseisust ja kultuurijuhtide koolitusvajadusest. Erinevatele analüüsile toetudes käivitas ta kultuuriakadeemias ka täiendusõppe osakonna, mille esmasteks sihtgruppideks olid nii kultuurikui ka haridustöötajad.

Mai Sarnet kui Eesti kultuuri-töötajate koolituse väga sihikindla arendaja on oma tegevusega olnud

toeks ka paljudele noorematele kolleegidele. Tema missioontunne nii kultuuri kui ka hariduse vallas nende koostoime vajalikkuse tõestamisel on erakordne.

Mai Sarneti kreedo kultuuri-kõrgkooli rajajana on olnud järgmine: *suurtest keskustest kaugel asuv kõrgkool peab oma ideedelt ja arengult olema teistest vähemalt 5 aastat ees*. Täna on kõrgkool Viljandis kujunenud piirkonna elujõuliseks kompetentsikeskuseks.

kolleegid ja sõbrad Viljandi kultuuriakadeemiast

Õnnitleme

85 Akivo Lenzner, arstiteaduskonna emeriitprofessor – 16. märts

80 Nikolai Kristoffel, tahkisteooria vanemteadur, loodus- ja tehnoloogiateaduskonna emeriitprofessor – 5. märts

70 Aime Lust, keemilise füüsika teadur – 15. märts

Helgi Oks, vaneminsener – 24. märts

Agu Tamm, laboratoorse meditsiini professor – 25. märts

65 Juhan Kala, haldustalituse meister – 27. märts

60 Peeter Teeäär, uroloogia assistent – 15. märts

Anne Jänese, eesti keele õpetaja – 20. märts

Kalju Paju, patoloogilise füsioloogia dotsent – 21. märts

Eduard Feldbach, materjaliteaduse vanemteadur – 27. märts

55 Birute Klaas-Lang, eesti keele (võõrkeelena) professor – 19. märts

Merike Tamm, kunstnik – 31. märts

50 Tonio Tamra, TÜ Viljandi kultuuriakadeemia haldusdirektor – 9. märts

Maire Karelson, dermatoloogia ja veneroloogia vanemassistent – 16. märts

Ülla Linnamägi, neuroloogia teadur – 19. märts

Leelo Kriisa, rektori vastutav sekretär – 21. märts

Jelena Ivanova, psühholoogia ja pedagoogika lektoraadi metoodik – 24. märts

45 Sebastian Vielhauer, materjaliteaduse vanemteadur – 1. märts

Jaan Leis, molekulaartehnoloogia vanemteadur – 6. märts

Ivi Kikkas, raamatupidaja –

19. märts

Rein Kalamees, taimeökoloogia teadur – 23. märts

40 Karin Kiis, sotsiaaltöö assistent – 10. märts

35 Santa Veikšina, bioorgaanilise keemia teadur – 8. märts

Lauri Peil, TÜ tehnoloogiainstituudi teadur – 9. märts

Pille Gerhold, botaanika teadur – 12. märts

Thomas Thomberg, füüsikalise keemia teadur – 12. märts

Aile Tamm, materjaliteaduse teadur – 24. märts

30 Riin Magnus, semiootika teadur – 16. märts

Siim Hödemann, laserspektroskoopia labori insener – 22. märts

25 Aigi Salundi, nanostruktuuri-de füüsika labori laborant – 30. märts

STIPENDIUMID

Tartu ülikooli sihtasutus kuulutab välja konkursid järgmistele stipendiumitele:

OÜ Fontes PMP stipendium

Stipendiumi eesmärk on inspireerida TÜ doktorante tegema uurimistööd inimeste ja organisatsioonide juhtimise valdkonnas.

Välja kuulutatakse üks 2000 euro suurune stipendium.

Stipendiumile saavad kandideerida majandus- ning sotsiaal- ja haridusteaduskonna doktorandid, kelle teadustöö on keskendunud inimeste ja organisatsioonide juhtimise valdkonnale.

Kandideerimiseks tuleb täita elektrooniline taotlus sihtasutuse kodulehel ja esitada ülevaade teadustööst või plaanitavast teadustööst e-posti aadressile tysiht@ut.ee

Taotluste esitamise tähtaeg on **1. aprill**.

Stipendium Leedu vabariigist pärit üliõpilastele

Välja kuulutatakse üks 640 euro suurune stipendium.

Stipendiumile saavad kandideerida kõik Tartu ülikoolis õppivad või õppima asuvad Leedu vabariigist pärit üliõpilased

Kandideerimiseks tuleb täita elektrooniline taotlus sihtasutuse kodulehel. Inglisekeelne taotlusvorm on sihtasutuse kodulehel stipendiumi kuulutuse juures.

Taotluste esitamise tähtaeg on **1. mai**.

TUNNUSTUSED

TÜ väikese medali ja tänukirja pälvisid 70. sünnipäeval loodus- ja tehnoloogiateaduskonna füüsika instituudi vanemteadur **Tiit Kärner**, 65. sünnipäeval arstiteaduskonna biokeemia instituudi üldise biokeemia vanemteadur **Tiiu Kullisaar** ja loodus- ja tehnoloogiateaduskonna füüsika instituudi teoreetilise füüsika labori juhataja, vanemteadur **Piret Kuusk**.

TÜ aumärgi ja tänukirjaga tunnustati 70. sünnipäeval filosoofiateaduskonna germaani, romaani ja slaavi

Toomas Lapi tõlkestipendium

Välja kuulutatakse üks 1000 euro suurune stipendium

Stipendiumile saavad kandideerida noored tõlkijad (kuni 35-aastased), kes tegelevad ilukirjanduse tõlkimisega Põhjamaade keeltest eesti keelde.

Konkursile võib esitada stipendiumi väljakuulutamisele eelnenud kahe aasta jooksul ilmunud tõlketeoseid.

Stipendiumi võib taotleda teose tõlkija ise, samuti võivad kandidaadid esitada kolmandad isikud.

Stipendiumi taotlemiseks tuleb sihtasutuse juhatusele esitada vabas vormis motiveeritud põhjendus (kuni 1 lk) miks kõnealune teos/tõlkija väärrib stipendiumi. Põhjendusele tuleb lisada ka tõlkija ja esitaja isikuandmed.

Dokumendid esitada hiljemalt **15. aprilliks** TÜ sihtasutusele aadressil Ülikooli 18, 50090 Tartu.

Kõikide konkursside kohta saab täpsemat informatsiooni sihtasutuse kodulehelt www.ut.ee/ sihtasutus rubriigist «Taotle stipendiumi» või sihtasutusest tel 521 6820, 7375852 või e-aadressilt tysiht@ut.ee

Elektrooniline taotlusvorm asub SA kodulehel eespool märgitud rubriigis ja sisaldab taotleja CV-d, ülevaadet ühiskondlikust ja teadustegevusest, põhjendust stipendiumi saamiseks, juhendava õppejõu soovitus ja stipendiumi kasutamise eelarvet.

Paberil esitatavad dokumendid palume saata TÜ sihtasutusele aadressil Ülikooli 18, 50090 Tartu ja elektroonilised dokumendid e-aadressile tysiht@ut.ee.

filoloogia instituudi saksa filoloogia lektorit **Mari-Ann Palmi** ja 65. sünnipäeval filosoofiateaduskonna Eesti ajaloo professorit **Tiit Rosenbergi**; matemaatika-informaatikateaduskonna dekaani, algebra professorit **Mati Kilpi** ja filosoofiateaduskonna ajaloo ja arheoloogia instituudi arhiivinduse dotsenti **Kurmo Konsat**.

TÜ tänukirja pälvisid 60. sünnipäeval arstiteaduskonna anatoomia instituudi meditsiinikollektsioonide projektijuht **Maie Toomsalu** ja raamatukogu kogude arenduse osakonna raamatukoguhoidja **Marina Ost-**

rovskaja, 50. sünnipäeval loodus- ja tehnoloogiateaduskonna ökoloogia ja maateaduste instituudi referent **Maarika Mäesalu** ning raamatukogu teenindusosakonna klienditeenindaja **Larissa Kivenko**.

Eesti vabariigi 94. aastapäeva puhul tunnustati Tartu ülikooli aumärgiga järgmisi ülikooli töötajaid: usuteaduskonna kirikuloo teadur **Marju Lepajõe**, õigusteaduskonna avaliku õiguse instituudi rahvusvahelise õiguse lektor **René Värk**, õigusteaduskonna eraõiguse instituudi tsiviilõiguse dotsent **Janno Lahe**, õigusteaduskonna dekaani õppekorralduse spetsialist **Sirli Soomlais**, arstiteaduskonna füsioloogia instituudi inimese füsioloogia dotsent **Jana Kivastik**, arstiteaduskonna lastekliiniku lastegastroenteroloogia dotsent **Oivi Uibo**, arstiteaduskonna dekaani juhataja **Tuuli Ruus**, arstiteaduskonna mikrobioloogia instituudi sekretär **Irja Roots**, filosoofiateaduskonna ajaloo ja arheoloogia instituudi arhiivinduse dotsent **Kurmo Konsa**, filosoofiateaduskonna eesti ja üldkeeleteaduse instituudi vanemteadur, emeriitdotsent **Reet Kasik**, kehakultuuriteaduskonna treeningõpetuse professor **Jaak Jürimäe**, majandusteaduskonna rahvamajanduse instituudi ökonomeetria vanemteadur **Jaan Masso**, loodus- ja tehnoloogiateaduskonna molekulaarse biotehnoloogia professor **Ants Kurg**, loodus- ja tehnoloogiateaduskonna füüsika instituudi õppedirektor, optika vanemteadur **Kaido Reivelt**, loodus- ja tehnoloogiateaduskonna mereinstituudi sekretär **Ester Argel**, kehakultuuriteaduskonna spordipsühholoogia professor **Lennart Raudsepp**, majandusteaduskonna rahvamajanduse instituudi vastutav sekretär **Ivi Kase**, majandusteaduskonna ettevõtluskeskuse nõustaja **Leeni Uba**, matemaatika-informaatikateaduskonna arvutiteaduse instituudi asjaajamiskorralduse spetsialist **Ülle Holm**, matemaatika-informaatikateaduskonna dekaani õppekorralduse spetsialist **Liivi Luik**, matemaatika-

informaatikateaduskonna matemaatika instituudi sekretär **Heljo Kaima**, sotsiaal- ja haridusteaduskonna riigiteaduste instituudi lektor **Rein Toomla**, sotsiaal- ja haridusteaduskonna ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituudi raamatukoguhoidja **Maio Vaniko**, sotsiaal- ja haridusteaduskonna riigiteaduste instituudi õppekorralduse spetsialist **Liina Seinberg**, loodus- ja tehnoloogiateaduskonna tehnoloogia instituudi direktor, ettevõtlussuhete ja innovatsiooni juht **Erik Puura**, teadus- ja arendusosakonna rakenduslike teadus- ja arendustöö projektide peaspetsialist **Ülle Jagomägi**, teadus- ja arendusosakonna jurist **Dmitry Denisov**, botaanikaia asedirektor **Jüri Schild**, ajaloo muuseumi teadusdirektor, dokumendihalduse dotsent **Lea Leppik**, Tartu Tähetorni juhataja **Viljar Valder**, loodusemuuseumi näituste ja loodushariduse osakonna juhataja **Reet Mägi**, raamatukogu turundusjuht **Ilana Smuškina**, raamatukogu teenindusosakonna raamatukoguhoidja **Tiiu Täpsi**, õppeosakonna juhataja **Siret Rutiku**, elukestva õppe keskuse haridustehnoloog **Triin Marandi**, elukestva õppe keskuse haridustehnoloog **Marju Piir**, Viljandi kultuuriakadeemia infohariduse osakonna juhataja, dokumendihalduse lektor **Katrin Roosileht**, Viljandi kultuuriakadeemia muusikaosakonna muusikahariduse lektor **Tuulike Kivestu**, Pärnu kolledži ettevõtluse osakonna juhtimise lektor **Gerda Mihhailova**, Pärnu kolledži ettevõtluse osakonna täienduskoolituse programmijuht **Mari Suurväli**, Pärnu kolledži direktori vastutav sekretär **Küllli Laanepõld**, rahandusosakonna isikumaksete talituse juhataja **Kaie Aia**, kinnisvaraosakonna haldustalituse juhataja **Urmars Heiter**, kinnisvaraosakonna sisevalvetalituse juhataja **Andres Kriibi**, turundus- ja kommunikatsiooniosakonna turundustalituse juhataja **Ingrid Lamp**, infotehnoloogia osakonna infosüsteemide arenduse peaspetsialist **Siim Kask** ja infotehnoloogia osakonna juhi abi **Hanka Veetõusme-Kuusik**.

KAITSMISED

16. märtsil kell 14 kaitseb **Marje Kasari** bioorganilise keemia erialal doktoritööd «Bisubstrate Luminescent Probes, Optical Sensors and Affinity Adsorbents for Measurement of Active Protein

Kinases in Biological Samples» («Bisubstraatsed luminesentsensidid, optilised sensorid ja affiinsusadsorbendid aktiivsete kinaaside määramiseks bioloogilistes proovides»). Kaitsmine toimub Chemicumi auditooriumis 1021 (Ravila 14a). Juhendaja dr Asko Uri, oponent prof Tero Soukka.

TEATED

Märtsis TÕ aulas: 3. märtsil kell 11 inglise filoloogia osakonna olümpiaadi lõpetamine; 8. märtsil kell 18 Elleri nüüdismuusika päevade kammerkontsert; 9. märtsil kell 18 Filharmonia Kammerkoori kontsert; 10. märtsil kell 16 esineb ansambel Lüüra Petserist; 14. märtsil kell 19 Eesti Kontserdi kontsert, esinevad Mikk Murdvee ja Mari-Katrina Suss viiulil, Anne Ilves vioolal, Henry-David Varema tšellol ja Peep Lassmann klaveril; 16. märtsil kell 19 Argyle kooli (Kanada) kooride kontsert; 17. märtsil kell 18 kolme kooli kooridirigentide konkursi lõppkontsert; 21. märtsil kell 12 sotsiaal- ja haridusteaduskonna lahtiste uste päeva sissejuhatus, kell 19 Eesti Kontserdi kontsert, esinevad metsosopran Karmen Puis ja Janika Rand-Sirp klaveril; 25. märtsil kell 12.15 langenud vabadusvõitleja päev; 27. märtsil kell 12 eesti keel võõrkeelena olümpiaadi lõpetamine.

TÜ pensionäride ühingus Vitae: 5. märtsil kell 16 käsitööring, 6. märtsil kell 13 lauluklubi, 15. märtsil kell 11 humanitaaria klubi, 17. märtsil kell 11 eksliibriseklubi, 20. märtsil kell 13 eluloo-ring, 20. märtsil kell 15 lauluklubi, 26. märtsil kell 16 põltsamaalaste klubi, 27. märtsil kell 15 matemaatikute klubi, 29. märtsil kell 15 keemikute klubi, 2. aprillil kell 16 käsitööring, 3. aprillil kell 13 lauluklubi, 5. aprillil kell 12.30 arstide klubi.

Korvpallimeeskond Tartu Ülikool peab märtsis TÜ spordihoones kolm mängu: 6. märtsil on TÜ vastane KK Pärnu, 9. märtsil Tallinna Rudupis ja 27. märtsil TTÜ KK. Kõik mängud algavad kell 19.

Õpetatud Eesti Seltsi koosolekud: 7. märtsil teeb Ursula Haava ettekande «Ernst Gottlieb Jäsche – imearst Häädemeeste pastoraadis», 21. märtsil teeb Kaur Altoa ettekande «Millal tehti Toomemägi? Keskaegse Tartu topograafiast ja liiklusteede probleemist». Mõlemad seltsi kõnekoosolekud toimuvad kell 16.15 aadressil Lossi 3-425.

7. märtsil kell 17.15 peab Tartu ülikooli kunstimuuseumis **kunstikolmapäeval** Tallinna ülikooli reklaami ja imagoloogia dotsent Linnar Priimägi loengu teemal «Albrecht Düreri humanism». Priimägi on ammu tundnud teaduslikku huvi vanema kunsti esteetika probleemide ja sealhulgas Düreri loomingu vastu, mida tõendavad ka tema magistri- ja doktoritöö. Priimägi peab loengu seoses näitusega «Albrecht Dürer ja Saksa puulõikekunst 16. sajandil», mis on avatud kuni 30. märtsini.

Dotsentide ja teadurite klubis esineb 15. märtsil kell 17 TÜ usuteaduskonna professor Tarmo Kulmar ettekandega «Maiade elu ja kultuur». Ettekandeõhtu toimub aadressil Lossi 3-217.

AEG INVESTEERIDA HARIDUSSE

ARCHIMEDES

Haridus- ja Teadusministeerium

Kristjan
Jaak
STIPENDIUMID

kuulutavad välja Kristjan Jaagu stipendiumikonkursi 2012/2013 õppeaastaks

Toetatakse magistrantide ja doktorantide välisõpinguid ning magistrantide, doktorantide ja noorte õppejõudude õppe- ja teadustööga seotud välislahetusi.

Taotlusi võetakse vastu järgmistest kategooriast:

1. KRISTJAN JAAGU VÄLISSÕIT

Sihtrühm - magistrandid/doktorandid/noored õppejõud

Välislahetus 3-21 päeva

Taotluste esitamise tähtajad on

1. juuni 2012, 1. detsember 2012, 1. märts 2013

2. KRISTJAN JAAGU OSALINE ÕPE

Sihtrühm - magistrandid/doktorandid

Vahetusõpingud välismaal 1-5 kuud

Taotluste esitamise tähtajad on

1. mai 2012, 1. oktoober 2012

3. KRISTJAN JAAGU TASEMEÕPE

Sihtrühm - magistrandid/doktorandid

(s.h juba välisülikoolides õppijad)

Välisõpingud kuni 1 õppeaasta

Taotluste esitamise tähtaeg on 1. mai 2012

Täpsem teave veebilehel: www.archimedes.ee/amk/

UNIVERSITAS TARTUENSIS

Tartu Ülikool
Ülikooli 18, 50090 TARTU
Tel: 737 5100
E-post: info@ut.ee
www.ut.ee